

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Historický ústav

**Počátek věku svobody v klíčových projevech a
myšlenkách členů francouzského Ústavodárného
národního shromáždění, Zákonodárného národního
shromáždění a Národního konventu (1789–1793, analýza,
kontext, dopad)**

Bakalářská práce

Autor:	Vít Zvěřina
Studijní program:	B1501 – Biologie
Studijní obor:	Biologie se zaměřením na vzdělávání Historie se zaměřením na vzdělávání
Forma studia:	Prezenční
Vedoucí práce:	PhDr. Ondřej Tikovský, Ph.D.

Hradec Králové, 2020

Zadání bakalářské práce

Autor: Vít Zvěřina

Studium: S16BI090BP

Studijní program: B1501 Biologie

Studijní obor: Biologie se zaměřením na vzdělávání, Historie se zaměřením na vzdělávání

Název bakalářské práce: **Počátek věku svobody v klíčových projevech a myšlenkách členů francouzského Ústavodárného národního shromáždění, Zákonodárného národního shromáždění a Národního konventu (1789-1793, analýza, kontext, dopad)**

Název bakalářské práce AJ: Dawn of the age of liberty in crucial speeches and ideas by members of the french National Constituent Assembly, Legislative Assembly and National Convention (1789-1793, analysis, context, impact)

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce "Počátek věku svobody v klíčových projevech a myšlenkách členů francouzského Ústavodárného národního shromáždění, Zákonodárného národního shromáždění a Národního konventu (1789-1793, analýza, kontext, dopad)" se zabývá vybranými projevy představitelů nového politického směřování země na půdě francouzských parlamentních institucí revoluční Francie v období od roku 1789 do konce roku 1793. Cílem práce je doložení zásadních vystoupení konkrétních členů Ústavodárného národního shromáždění, Zákonodárného národního shromáždění a Národního konventu na konkrétním materiálu a zhodnocení jejich podílu na celkové změně myšlení společnosti a na budoucím politickém životu Francie. Práce se opírá o veřejnosti digitálně zpřístupněný a transkribovaný archiv, který vznikl ve spolupráci mezi Stanfordskou univerzitou a Francouzskou národní knihovnou. Metodou práce je analýza archivních pramenů, hlubší porovnávání s obdobnými informačními zdroji a literaturou reflektující aktuální vědecké poznání a jejich kritická interpretace.

FURET, François. Francouzská revoluce. Praha: Argo, 2004, 450 s. Dějiny Evropy. ISBN 80-7203-452-9. HUNT, Lynn. Francouzská revoluce: politika, kultura, třída. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2007, 269 s. ISBN 978-80-7325-119-2. TOCQUEVILLE, Alexis de. Starý režim a revoluce. Praha: Academia, 2003, 306 s. ISBN 80-200-0980-9. TINKOVÁ, Daniela. Revoluční Francie 1787-1799. V Praze: Triton, 2008, 439 s., 25 barev. obr. na příl. ISBN 978-80-7387-211-3. TINKOVÁ, Daniela. Zrození občana: antologie dokumentů z Francouzské revoluce. Přeložil Klára JIRSOVÁ, přeložil Jiří RŮŽIČKA, přeložil Eva TINKOVÁ. Praha: Academia, 2015, 475 s. Europa. ISBN 978-80-200-2423-7. HANUŠ, Jiří a Radomír VLČEK. Interpretace francouzské revoluce. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2004, 159 s. Dějiny a kultura. ISBN 80-7325-047-0.

Garantující pracoviště: Historický ústav,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: PhDr. Ondřej Tikovský, Ph.D.

Oponent: doc. Mgr. Jiří Hutečka, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 13.11.2017

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval samostatně pod vedením PhDr. Ondřeje Tikovského, Ph.D., a uvedl jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 17.7.2020

Poděkování:

Na tomto místě bych rád poděkoval svému vedoucímu práce, panu PhDr. Ondřejovi Tikovskému, Ph.D., za veškerou pomoc a laskavý přístup. Dále bych rád poděkoval své rodině a partnerce za pomoc a trpělivost.

Anotace

ZVĚŘINA, Vít, *Počátek věku svobody v klíčových projevech a myšlenkách členů francouzského Ústavodárného národního shromáždění, zákonodárného národního shromáždění a Národního konventu (1789–1793, analýza, kontext, dopad)*, Hradec Králové: Filozofická fakulta, Univerzita Hradec Králové 2020, s. 61, Bakalářská práce.

Bakalářská práce "Počátek věku svobody v klíčových projevech a myšlenkách členů francouzského Ústavodárného národního shromáždění, zákonodárného národního shromáždění a Národního konventu (1789-1793, analýza, kontext, dopad)" se zabývá vybranými projevy představitelů nového politického směřování země na půdě francouzských parlamentních institucí revoluční Francie v období od roku 1789 do roku 1793. Cílem práce je doložení zásadních vystoupení konkrétních členů Ústavodárného národního shromáždění, zákonodárného národního shromáždění a Národního konventu na konkrétním materiálu a zhodnocení jejich podílu na celkové změně myšlení společnosti a na budoucím politickém životě Francie. Práce se opírá o veřejnosti digitálně zpřístupněný a transkribovaný archiv, který vznikl ve spolupráci mezi Stanfordovou univerzitou a Francouzskou národní knihovnou. Metodou práce je analýza archivních pramenů, hlubší porovnávání s obdobnými informačními zdroji a literaturou reflektující aktuální vědecké poznání a jejich kritická interpretace.

Klíčová slova: revoluce, Ústavodárné národní shromáždění, zákonodárné národní shromáždění, Národní konvent, 1789–1793

Anotation

ZVĚŘINA, Vít, *Dawn of the Age of Liberty in Crucial Speeches and Ideas by Members of the French National Constituent Assembly, Legislative Assembly and National Convention (1789-1793, Analysis, Context, Impact)*, Hradec Králové: Philosophical Faculty, University of Hradec Králové 2020, 61 pp., Bachelor Degree Thesis.

Bachelor degree thesis "Dawn of the Age of Liberty in Crucial Speeches and Ideas by Members of the French National Constituent Assembly, Legislative Assembly and National Convention (1789-1793, Analysis, Context, Impact)" is focused on selected speeches of representatives of the new political course of this country at French parliamentary institutions of the revolutionary France since 1789 until 1793. The aim of the thesis is to provide evidence of important appearances of particular members of the National Constituent Assembly, Legislative Assembly and National Convention with specific material and the evaluation of their participation on the transformation of opinions of the society and future political life of France. This thesis is based on a digital archive which is publicly available and was developed by Stanford University in cooperation with French National Library. There is also used the method of analyzing the archival sources, comparison with other information sources and comparison with literature which reflects current scientific knowledge and their critical interpretations.

Key words: revolution, National Constituent Assembly, Legislative Assembly, National Convention, 1789–1793

Obsah

Úvod.....	9
1 Kořeny revoluce a rok 1789.....	13
1.1 Vyvrcholení bouřlivé doby	16
1.2 Dědictví ancien régime	18
2 Období Ústavodárného národního shromáždění (1789–1791).....	19
2.1 Bastila a její význam pro revoluci.....	19
2.2 Velký strach	21
2.3 Konec vrchnostenského režimu	22
2.4 Zasedání Ústavodárného národního shromáždění a významní členové této instituce.....	24
2.4.1 Národní garda, federace a sekce	27
2.5 Slavnost federace	28
2.6 Počátek věku svobody?	28
2.7 Ústava.....	34
2.8 Útěk krále Ludvíka XVI. a varenneská krize.....	36
2.9 Symbolický nový svět.....	37
3 Období Zákonodárného národního shromáždění (1791–1792).....	38
3.1 Zasedání Zákonodárného národního shromáždění a jeho významní členové.....	38
3.2 Problémy nového zákonodárného sboru	40
3.3 Nepřátelé revoluce a válka	41
3.4 Konec království a nový svět	45
3.5 Záříjové masakry.....	46
3.6 Přejížděné období revoluce?	47
4 Období Národního konventu 1792–1793	48
4.1 Zasedání Národního konventu a jeho významní členové	49
4.1.1 Gironda versus Hora	50
4.2 Definitivní konec starého světa.....	51
4.3 Nový jakobínský svět.....	54
4.4 Nová politika.....	57
Závěr	58
Seznam pramenů a literatury	60

Úvod

Období Velké francouzské revoluce je charakteristické utvářením nové, do této doby nevídané, politické kultury, která byla ovlivněna množstvím osobností, kterým Velká francouzská revoluce doslova umožnila jejich raketový kariérní růst. V opačném případě revoluce jejich kariéru, a mnohdy i život, utnula. Politický život na půdě parlamentních institucí revoluční Francie byl velkým divadlem. Každý projev či myšlenkový záběr byl opředen množstvím nezvyklých a nápadných výrazů a často nabýval až dramatické atmosféry. Tato bakalářská práce se primárně zabývá právě projevy politické vůle na půdě Ústavodárného národního shromáždění, Zákonodárného národního shromáždění a Národního konventu a činy, které přispěly k utváření politické kultury a života revoluční Francie. Pro lepší pochopení dobové situace a politické kultury jsou v této práci použity úryvky některých autentických proslavů, které zazněly na půdě parlamentních institucí.

Cílem práce je představit politickou kulturu Francie v tomto bouřlivém období a předložit základní charakteristiku nejdůležitějších aktérů politických a státnických jednání, jak z hlediska nově se rodících politických skupin, tak z hlediska jednotlivých osobností. Práce nastiňuje základní otázky a body, které se staly základem sporů mezi jednotlivými stranami. Metodou zkoumání je zvolena analýza pramenů a komparace s vědeckou literaturou a dalšími informačními zdroji. V rámci archivních pramenů jsou zkoumány stenoáznamy z dění na půdě parlamentních institucí, které jsou dostupné v digitálně přístupném a transkribovaném archivu, který byl zpřístupněn díky spolupráci mezi Stanfordovou univerzitou a Francouzskou národní knihovnou.

Dobový rozsah, který je v bakalářské práci postižen, představuje přibližně 5 let. Dobové vymezení rozsahu práce je na počátku ohraničeno svoláním generálních stavů, které slouží jako předehra k samotnému vypuknutí revoluce prostřednictvím lidových mas a následnému ustavení Ústavodárného národního shromáždění, které si dalo za cíl vypracovat pro Francii ústavu. Na opačné straně je práce vymezena tzv. „Jakobínskou revolucí“ a následnou vládou pod taktovkou Maximiliena Robespiera, který stanul v čele Výboru veřejného blaha. V této instituci, která měla v období Montagnardské vlády klíčovou roli, mu sekundovali zejména blízcí spolupracovníci Louis de Saint-Just a Georges Couthon.

Bakalářská práce je členěna do 4 částí. V první části je věnována pozornost předcházejícímu dění před rokem 1789 a historickému kontextu, který zahrnuje krizi ancien régime.¹ V této části je rovněž věnována pozornost samotnému dění v roce 1789, které je lemováno zejména svoláním Generálních stavů králem Ludvíkem XVI. Druhá část se věnuje období 1789–1791. V druhé části práce je představena situace, kdy Francie, díky Ústavodárnému národnímu shromáždění, přechází ke státní formě konstituční monarchie. Tato část je orámována útekem krále Ludvíka XVI. Třetí část práce se zabývá následným zánikem království, svoláním republiky a působením Zákonodárného národního shromáždění. Tato legislativní komora zasedala v období let 1791–1792. Závěrečná část bakalářské práce se zabývá politickou činností a kulturou v období Národního konventu, který v letech 1792–1795, tedy až do Thermidorského převratu, představoval sbor reprezentující zákonodárnou a výkonnou moc revoluční Francie. Tato práce se v této části zabývá obdobím let 1792–1793, přičemž je ohraničena ustavením diktatury pod vedením jakobínského klubu.

Z hlediska pramenné základny práce vychází z veřejně přístupného a digitalizovaného archivu French Revolution Digital Archive, který je dostupný na stránkách Stanfordovy univerzity.² Nejdůležitějšími částmi tohoto archivu jsou stenozáznamy z jednání parlamentních institucí Archives parlementaires a sbírka obrazových materiálů pokrývající období let 1787–1799. Zkoumané materiály ze sekce Archives parlementaires jsou ve francouzském jazyce, veškeré překlady proslovů jednotlivých členů francouzských parlamentních institucí jsou volným překladem autora této práce. Autor práce se tímto způsobem pokusil zachytit autenticitu jednotlivých prohlášení a atmosféru doby. V rámci těchto stenozáznamů, zachycujících bezprostřední dění v parlamentních institucích, je nutno zdůraznit, že tento typ pramene představuje specifický a svébytný žánr, ve kterém se přirozeně zrcadlí atmosféra a syrovost doby, samotný charakter řečníka, jeho intelektuální záběr, politické pozadí a vliv ostatních členů politických frakcí či momentální emocionální a zdravotní rozpoložení daného jedince. Všechny tyto aspekty přispěly k pověstné dramatičnosti a teatralnosti řečnických vystoupení. Materiály obsažené v sekci Archives parlementaires pokrývají období let 1789–

---

¹ Starý režim, tj. období před Velkou francouzskou revolucí.

² French Revolution Digital Archive, fond Archives Parlementaires, dostupné online (<https://sul-philologic.stanford.edu/philologic/archparl/>), [citováno k 8.6.2020].

1793, přičemž stenozáznamy z parlamentního dění zahrnují veškeré jednací dny tohoto uvedeného období. Vzhledem k rozsáhlosti těchto materiálů zvolil autor jako metodu práce stopování projevů význačných osobností a poslanců v rámci nejdůležitějších událostí a předělů sledovaného období. V rámci omezeného prostoru této práce autor nechal do úvahy některé části zkoumaného materiálu, zejména se jedná o zprávy nejrůznějších výborů, které byly čteny na jednání parlamentních institucí, hlubší prozkoumání problematiky činnosti výborů a významu jejich zpráv by vydalo na samostatnou studii. Jak již bylo zdůrazněno výše, tento typ pramene představuje neobvyklý žánr, v rámci něhož je nutno přistoupit rovněž k pečlivému výzkumu samotné stylizace pramenných materiálů. Typická parlamentní promluva se vyznačovala květnatostí projevu, na které si někteří vybraní poslanci zvláště zakládali, přičemž některé z projevů připomínaly až divadelní představení. Specifikem parlamentních vystoupení bylo vedení určitého dialogu, což se odehrávalo jak na úrovni jednotlivých poslanců mezi sebou, tak na úrovni soupeřících frakcí a skupin. Z dnešního pohledu se tento dialog vyznačoval až jakousi přehnanou zdvořilostí, která utvářela specifickou atmosféru tohoto dění. Při sledování parlamentního dění je možno vysledovat rovněž dva typy projevů, které se dělí na jakési klidné a rozvláčné promluvy a na divoké a strhující projevy, které měly především zapůsobit na emoce přítomných jedinců. Výběr stylu projevu přirozeně závisel na názoru a osobnosti daného poslance, z podobných důvodů nelze rovněž charakterizovat délku typického parlamentního projevu. Na půdě parlamentních institucí zaznívaly jak projevy věcné, tak projevy silně filosofického a idealistického rázu, autor považuje za významné zejména časté odkazy na dobu antickou, která měla podstatný vliv na formování politického myšlení v době, kterou chtěli mnozí využít k budování nového světa.

Z hlediska literatury a vědeckých zdrojů je Velká francouzská revoluce zkoumána velmi široce a obsáhle, a to jak z pohledu politických dějin, kultury či každodenního života. Existuje několik možných přístupů a interpretací, které se snaží revoluci postihnout. V rámci konzervativní interpretace revoluce lze zmínit především šlechtického autora Edmunda Burkea, který k revoluci přistupuje velmi kriticky.³ Z hlediska liberální interpretace je nutno zmínit Alexise de Tocquevillea

---

³ Edmund BURKE, *Úvahy o revoluci ve Francii*, Brno 1997.

a jeho interpretaci tohoto období.⁴ Dalším významným autorem je Jules Michelet, který revoluci interpretuje z republikánských pozic.⁵ Extrémně významná je interpretace socialistická, v rámci které autoři zejména hledají spojitost mezi sociálním radikalismem Jakobínů a socialistickou revolucí roku 1917 v tehdejší Rusku. Mezi autory socialistické interpretace vyčnívá především Albert Soboul.⁶ Mezi další autory socialistické interpretace patří též Albert Mathiez.⁷ V rámci 20. století přichází taktéž nová kritická interpretace revoluční doby, mezi tyto autory je řazen významný francouzský historik Francois Furet.⁸ Významnou autorkou zabývající se otázkou kultury a třídní problematiky je Lynn Huntová.⁹ Z českých autorů se otázce Velké francouzské revoluce věnovala autorka Květa Mejdrická, která se zaměřovala na otázku významu revoluce a jejího přesahu do okolních zemí.¹⁰ Přesahem francouzské revoluce do zemí Evropy se zabývali též autoři Miroslav Hroch a Vlasta Kubišová.¹¹ Mezi významné autory současné doby patří rovněž Daniela Tinková.¹² Autor práce, v souvislosti s dosavadní vědeckou literaturou, považuje za zásadní a jednotící otázku význam teze o soupeření pravicových a levicových skupin, která se, od doby Velké francouzské revoluce, stala základním hodnotícím prvkem subjektů pohybujících se v politickém prostoru. Autor dále pokládá otázku vlivu sociální a třídní problematiky za nejvýznamnější aspekty formující samotný politický rozvoj společnosti.

---

⁴ Alexis de TOCQUEVILLE, *Starý režim a revoluce*, Praha 2003.

⁵ Jules MICHELET, *Francouzská revoluce*, Praha 1989.

⁶ Albert SOBOUL, *Velká francouzská revoluce*, Praha 1964.

⁷ Albert MATHIEZ, *Francouzská revoluce*, Praha 1952.

⁸ Francois FURET, *Francouzská revoluce*, Praha 2004.

⁹ Lynn HUNTOVÁ, *Francouzská revoluce: politika, kultura, třída*, Brno 2007.

¹⁰ Květa MEJDŘICKÁ, *Listy ze stromu svobody*, Praha 1988.

¹¹ Miroslav HROCH – Vlasta KUBIŠOVÁ, *Velká francouzská revoluce a Evropa*, Praha 1990.

¹² Daniela TINKOVÁ, *Revoluční Francie (1787–1799)*, Praha 2008.

1 Kořeny revoluce a rok 1789

Francouzská monarchie po dlouhou dobu zaznamenávala rozvoj své ekonomiky a vlivu, to se přirozeně projevovalo ve všech oblastech jejího života. Přes to všechno byla Francie v období mezi 50. léty a rokem 1789 stále převážně zemědělským státem. Přirozeně ovšem Francie v oblasti průmyslu nezůstala pozadu, a docházelo k rozvoji textilního průmyslu a dalších odvětví. Královská moc ztělesněná osobou Ludvíka XVI. byla podporována existencí šesti ministerstev, jejichž efektivita byla ovšem snížena nejasným vymezením jejich pravomocí. V regionech královskou moc dále představovali královští intendanty.¹³ Práce generálního kontrolora financí byla ztížena o to více, že existoval složitý systém účetních období a pokladny neměly stanoven centrální systém vůbec.¹⁴ Daňový systém ve francouzské monarchii rovněž nebyl centralizovaný. Jeho charakteristika se lišila nejen podle příslušnosti k určité společenské vrstvě, ale rovněž i v závislosti na konkrétním regionu, kde bylo třeba daně vybírat. Šlechtický stav jako takový byl z daňové povinnosti vyjmut téměř úplně a duchovenstvo odvádělo jako pravidelnou daň pouze tzv. desátek. Fiasko v sedmileté válce tedy zasadilo Francii těžkou ránu, neboť tímto neúspěchem silně utrpěl zahraniční obchod, který pro Francii představoval velkou část příjmů.¹⁵ Byť tedy privilegované stavy do královské poklady určitým vkladem přispívaly, jejich příspěvek byl v porovnání s příspěvkem třetího stavu naprosto neporovnatelný.¹⁶ Velkým problémem se ukázala být i naprostá rozdílnost prostředí měst a venkova. Mezi těmito entitami vládla silná nevraživost a rozdíly byly téměř nepřekonatelné.¹⁷

V této situaci byl král donucen přistoupit k reformám, zejména v oblasti ekonomické a daňové. Kontrolorem financí v letech 1769–1774 byl abbé Terray, který díky nepopulárním krokům sice dokázal v ekonomické rovině zlepšit situaci francouzské monarchie, nicméně z hlediska politického se proti královské moci postavily vlivné skupiny, které se těmito kroky cítily být poškozeny. Po několika personálních změnách se na pozici generálního kontrola financí dostal Anne Robert Jacques Turgot. Tuto pozici zastával v letech 1774–1776, přičemž na počátku roku

---

¹³ D. TINKOVÁ, *Revoluční Francie...*, s. 18–19.

¹⁴ A. MATHIEZ, *Francouzská...*, s. 22.

¹⁵ D. TINKOVÁ, *Revoluční Francie...*, s. 19–21.

¹⁶ E. BURKE, *Úvahy...*, s. 127.

¹⁷ A. de TOCQUEVILLE, *Starý režim...*, s. 145.

1776 se pokusil prosadit šest ediktů, které zohledňovaly zejména reformu roboty a cechovních organizací, tyto reformy ovšem znamenaly pro Turgota konec v jeho úřadu, neboť se proti jeho osobě zvedla velká vlna nevole.¹⁸ Před novým správcem státních financí stál úkol snížit státní dluh a vyrovnat rozpočet státu na únosnou úroveň. K tomuto úkolu byl povolán Jacques Necker, který se stal novým správcem královské pokladny.¹⁹ Kromě ekonomických reforem se Jacques Necker zasloužil i o řadu administrativních reforem a rovněž i o zrušení mučení před výsledkem. Úkol snížit státní dluh se ovšem Neckerovi nezdařil, což byl z velké části důsledek francouzské podpory americkým koloniím v boji za nezávislost. Necker se v této situaci odhodlal k bezprecedentnímu kroku a zveřejnil zprávu o státních financích. Tento krok znamenal okamžité odvolání.²⁰ Vzhledem ke klesající kupní síle a chudnutí neprivilegovaných vrstev obyvatelstva se jako jediné řešení nabízelo zdanění šlechtického stavu a duchovenstva. Tento krok se postupně pokusili zavést generální kontrolori financí Calonne a Brienne, vždy ovšem narazili na tvrdý odpor privilegovaných stavů.²¹ Vzhledem k tomu, že Calonne nepředpokládal přijetí jeho reforem místními parlamenty, nechal v roce 1787 svolat shromáždění notáblů.²² Shromáždění notáblů reformy zamítlo a dokonce si na králi vymohlo Calonnovo propuštění. Ludvík XVI. po této události jmenoval novým generálním kontrolorem financí Loménie de Brienna, který byl ovšem pod tíhou objektivních okolností donucen převzít návrhy reforem předcházejícího kontrolora Calonna. Shromáždění notáblů se ovšem reformám opět vzepřelo a požadovalo svolání generálních stavů. Pozdější velitel Národní gardy La Fayette, ovlivněn americkým vzorem, dokonce navrhoval již v tomto období zřízení jakéhosi národního shromáždění.²³ Proti daňovým reformám se mezitím zvedla vlna odporu i mezi místními parlamenty, mezi kterými přední místo zaujímal parlament pařížský, který si taktéž vynutil příslib svolání generálních stavů. Pozdější reforma soudnictví již jen pouze utužila odpor privilegovaných vrstev, které byly reformou připraveny o další politická

---

¹⁸ F. FURET, *Francouzská...*, s. 35–44.

¹⁹ Vzhledem ke svému švýcarskému původu a protestantskému náboženskému přesvědčení nemohl Necker obdržet titul Generálního kontrolora financí.

²⁰ D. TINKOVÁ, *Revoluční Francie...*, s. 32.

²¹ Tamtéž, s. 33.

²² Shromáždění notáblů se skládalo ze 7 princů, 36 vévodů, velmožů a maršálků, 33 prezidentů či generálních prokurátorů parlamentů, 11 prelátů, 12 státních radů, 12 poslanců stavovských zemí, 25 starostů či konšelů měst, atd.

²³ A. MATHIEZ, *Francouzská...*, s. 31–33.

práva.²⁴ Již v tomto období se začíná prosazovat strana přívrženců Ameriky a Anglie, která čerpala inspiraci především z amerického vzoru a jejím cílem bylo přeměnit státní zřízení ve Francii na konstituční a parlamentní monarchii. Mezi sympatizanty tohoto uskupení lze nalézt taková jména jako La Fayette, abbé Sieyès, Le Pelletier, markýz de Condorcet či hrabě de Mirabeau.²⁵ Po vzpouře 8. července 1788 v Grenoblu, který se nacházel ve velmi průmyslovém kraji Dauphiné, se dokonce na vlastní popud sešly místní stavy, odmítly placení daní a požadovaly svolání generálních stavů. Místní stavy rovněž, díky výzvě Antoina Barnaveho a Jeana-Josepha Mouniera, požadovaly dvojnásobné zastoupení neprivilegovaného třetího stavu a změnu hlasování, a sice hlasování podle jmen, nikoli podle stavů. Tyto požadavky nakonec skutečně donutily de Brienna ke svolání generálních stavů. Generální kontrolor financí později sám podal demisi. Již v tomto období se začínají objevovat i silná povstání na venkově zaměřená přímo proti šlechtě.²⁶ Po těchto nezdarech byl v srpnu roku 1788 povolán na své bývalé místo Jacques Necker. Jakmile bylo královým slibem potvrzeno svolání generálních stavů na 1. května následujícího roku, počala se utvářet politická skupina s požadavky, mezi které patřila soudní, daňová a občanská rovnost a zaručení parlamentní vlády. Tato skupina se skládala především z právníků, obchodníků a osob buržoasního původu. Mezi členy této skupiny ovšem patřili i někteří příslušníci privilegovaných stavů jako markýz de La Fayette, vévoda de la Rochefoucauld-Liancourt či někteří členové parlamentu jako Le Pelletier, Hérault de Séchelles či Adrien Duport. Tato skupina si ovšem byla vědoma svého politického postavení, a tak požadovala rovněž zaručení dvounásobného počtu zástupců neprivilegovaného třetího stavu a zaručení hlasování podle jmen. Jacques Necker v této situaci přistoupil v listopadu roku 1788 k opětovnému svolání shromáždění notáblů, které mělo tuto formu odhlasovat, nicméně členové shromáždění tyto požadavky odmítli a vyjádřili se pro formu generálních stavů z roku 1614, tedy pro hlasování podle stavů. Toto hlasování bylo ovšem přemoženo hlasováním pařížského parlamentu, který dvounásobný počet zástupců třetího stavu odhlasoval a donutil tak krále k tomuto ústupku.²⁷ Volby do generálních stavů byly charakteristické stále vysokým

---

²⁴ D. TINKOVÁ, *Revoluční Francie...*, s. 33–34.

²⁵ A. MATHIEZ, *Francouzská...*, s. 35.

²⁶ D. TINKOVÁ, *Revoluční Francie...*, s. 34.

²⁷ Albert SOBOUL, *Francouzská buržoasní revoluce 1789–1799*, Brno 1951, s. 70–71.

majtkovým censem a dalšími omezeními, pro třetí stav ovšem znamenaly velké povzbuzení. Volební shromáždění pro své zástupce rovněž začala připravovat soupisy svých požadavků, v celé Francii bylo pořízeno téměř 45 000 Sešitů stížností, ve kterých byly zaneseny stížnosti a požadavky na reformy. V tomto případě převažovaly požadavky na rovnoměrné daňové zatížení a rovněž na pravidelné svolávání generálních stavů, začaly se ovšem objevovat i rozpory v rámci jednotlivých stavů, jako se tomu stalo u prvního stavu v případě rozporů mezi nižším a vyšším klérem.²⁸ V rámci této atmosféry se začaly objevovat nejrůznější letáky a spisy, které na tuto situaci reagovaly, ikonickým se stal spis abbé Siyése Čím je třetí stav? Mimo slavných výroků, které stručně a jasně vymezily všeobecné cítění příslušníků tohoto neprivilegovaného stavu, pak abbé Siyes charakterizoval vidinu nového společenského zřízení takto: „*Co je národ? Je to pospolitost, která žije pod jedním společným zákonem a která je reprezentována stejným zákonodárným sborem.*“²⁹

1.1 Vyvrcholení bouřlivé doby

Na samotném přesném termínu počátku revoluce nepanuje úplná shoda a existuje několik možných dat, která se za počátek revoluce považují. Francouzský autor Francois Furet dokonce rozděluje revoluci do 3 dílčích revolucí, podle prostředí, ve kterém proběhla a jaké s sebou přinesla důsledky. Jedná se o revoluci parlamentní, revoluci městskou a revoluci rolnickou.³⁰ Francois Furet přitom zdůrazňuje, že zejména revoluce rolnická proběhla jako svébytná reakce na události, která byla většinou nezávislá na činech jinak aktivní buržoasní složky společnosti.³¹ Velká francouzská revoluce je tak událostí, která skutečně od základu změnila celou společnost, a její složky v ní byly promíchány za vzniku společnosti nové.³²

Generální stavy byly na přání krále svolány do Versailles, i přes naléhání Jacquesa Neckera, který preferoval konání stavů v Paříži. Tento krok by podle něj

---

²⁸ D. TINKOVÁ, *Revoluční Francie...*, s. 34–35.

²⁹ Daniela TINKOVÁ, *Zrození občana: antologie dokumentů z Francouzské revoluce*, Praha 2015, s. 46.

³⁰ D. TINKOVÁ, *Revoluční Francie...*, s. 38.

³¹ Francois FURET, *Promýšlet francouzskou revoluci*, Brno 1994, s. 118.

³² François GUIZOT, *Dějiny vzdělanosti v Evropě od pádu říše Římské až do francauské revoluce*, Praha 1951, s. 9.

přispěl k uklidnění situace jako drobný ústupek třetímu stavu.³³ Generální stavy byly zahájeny 2. května slavnostním přijetím poslanců u krále a 4. května proběhla slavnostní mše v kostele svatého Ludvíka ve Versailles. Samotné zasedání bylo zahájeno 5. května a již od počátku se začaly projevovat nesmiřitelné neshody mezi třetím stavem a dvěma stavy privilegovanými. Okamžitě se projevily i neshody mezi nižším klérem a vyšším klérem v rámci duchovenstva, 12. června byl poté vyvěšen seznam, na základě kterého se mohl kdokoliv z duchovenstva či šlechty přidat k třetímu stavu.³⁴ Není bez zajímavosti, že rozdíly mezi jednotlivými stavy byly na žádost královského dvora zdůrazňovány i typem oblečení.³⁵ Toto se později stane základem jistého zpolitizování módní kultury, která bude vyžadovat smazání jasných rozdílů v oblékání obyvatelstva.³⁶ 17. června 1789 se třetí stav rozhodl zdůraznit své postavení zástupce francouzského lidu, a počtem 490 hlasů ku 90 hlasům se prohlásil Národním shromážděním. Toto Národní shromáždění poté bez vědomí krále povolilo vybírat daně. Většina duchovenstva se v tomto okamžiku přidala na stranu Národního shromáždění a v opozici zůstal pouze šlechtický stav spolu s částí vysokého kléru.³⁷ Tento krok vyvolal odmítavou reakci těchto dvou skupin, král pod jejich nátlakem nechal 20. června uzavřít sál Drobných rozkoší, kde Národní shromáždění zasedalo, a odmítl svolat společné zasedání všech stavů.³⁸ Po zjištění této skutečnosti navrhnul poslanec Guillotin přesun do nedaleké Míčovny. Zde přednesl Jean-Joseph Mounier návrh slavnostní přísahy. S výjimkou jednoho poslance byla tato přísaha všemi přítomnými poslanci přijata.³⁹ V této přísaze se přítomní zavázali, že se jako shromáždění nerozejdou, dokud nedají Francii ústavu, a neuskuteční reformy, přičemž nezáleží na tom, kde se shromáždění setkává. Tím byla potvrzena vlastní suverenita tohoto sboru.⁴⁰ V následujícím období ovšem následovaly další ústrky třetího stavu, 23. června byli zástupci třetího stavu nuceni po dlouhý čas čekat před sálem, kde se mělo konat společné zasedání všech tří stavů. Byť ve svém projevu král Ludvík XVI. zmínil některé ústupky, jako např. pravomoc místních stavů schvalovat daně či fiskální

---

³³ A. MATHIEZ, *Francouzská...*, s. 46–47.

³⁴ D. TINKOVÁ, *Revoluční Francie...*, s. 39–40.

³⁵ Zástupci třetího stavu byli nuceni nosit oblečení černé barvy, šlechtický stav naproti tomu nosil pestrébarevnou směsici drahého šatstva.

³⁶ L. HUNTOVÁ, *Francouzská revoluce...*, s. 95.

³⁷ A. SOBOUL, *Francouzská buržoasní...*, s. 77.

³⁸ D. TINKOVÁ, *Revoluční Francie...*, s. 40.

³⁹ A. SOBOUL, *Velká Francouzská...*, s. 94.

⁴⁰ Jules MICHELET, *Rekové a rebelové sladké Francie: výběr z dějin Francie*, Praha 1974, s. 298.

rovnost, v projevu na třetí stav silně zaútočil a zdůraznil, že stavovské uspořádání zůstane kategoricky zachováno. Po rozpuštění shromáždění se rozhořčený třetí stav rozhodl, prostřednictvím hraběte Mirabeaua a poslance Baillyho, odhlasovat svou vlastní nedotknutelnost poměrem 493 hlasů ku 34 hlasům. 24. června již ke třetímu stavu patřila většina duchovenstva a rovněž i 47 šlechtických poslanců. Ludvík XVI. v tomto okamžiku vyzval ostatní poslance, aby se přidali k Národnímu shromáždění.⁴¹ I přes tento krok ovšem Ludvík XVI. přikročil k utajené mobilizaci přibližně dvacetitisícového vojska, složeného převážně ze zahraničních pluků. Vzhledem k tomu, že přítomnost vojska vyvolala mezi poslanci i populací oprávněné obavy, vojenské jednotky ztížily situaci i z praktického hlediska, neboť tyto jednotky vyžadovaly množství potravin a surovin, kterých vzhledem k nepříznivému počasí nebylo nazbyt. Situace se vyhrotila natolik, že se objevily hlasy volající po svržení Ludvíka XVI. a jeho nahrazení vévodou Orleánským.⁴² Hrabě Mirabeau 8. července v Národním shromáždění přednesl návrh žádosti o odvolání vojska, který byl odhlasován a odeslán králi.⁴³ 9. července se Národní shromáždění slavnostně prohlásilo Konstituantou, neboli Ústavodárným národním shromážděním.⁴⁴

1.2 Dědictví ancien régime

Jak tedy počátek revolučního hnutí vnímat? A co bylo hlavním impulsem, který tuto souvislou vlnu radikálních řešení spustil? Jakkoliv se lze na samotné revoluční dění primárně dívat jako na výsledek souhry několika nešťastných faktorů, ať už způsobených člověkem či přírodou, opakujícím se motivem stále zůstává sociální problematika a sociální krize. Byly to totiž právě sociální a ekonomické determinanty, které utvářely proměnu myšlení bojovníků proti absolutistickému režimu. Toto velmi symbolické doložení marxistického výkladu světa v ekonomické oblasti je potvrzeno též v jakémsi třídním uvědomění, které vytvořilo podhoubí pro sociální zápas oddělených entit, které si jsou vědomy důsledků, které pro ně v případě porážky plynou. Všechny tyto aspekty tedy slouží jako základní předobraz emancipační snahy neprivilegovaných vrstev.

---

⁴¹ D. TINKOVÁ, *Revoluční Francie...*, s. 41–42.

⁴² A. MATHIEZ, *Francouzská...*, s. 50–51.

⁴³ A. SOBOUL, *Francouzská buržoasní...*, s. 81.

⁴⁴ D. TINKOVÁ, *Revoluční Francie...*, s. 42.

2 Období Ústavodárného národního shromáždění (1789–1791)

Situace v těchto bouřlivých dnech nabrala na intenzitě, neboť zahraniční pluky Ludvíka XVI. začaly obsazovat důležité kontrolní a komunikační uzly v okolí Versailles. Skutečné nepokoje ovšem způsobilo až propuštění liberálně naladěných ministrů, včetně lidem poměrně oblíbeného Jacquesa Neckera 11. července roku 1789. Již druhý den tedy započal svou politickou kariéru připnutím lipového listu v zahradách Palais-Royal advokát Camille Desmoulins. Je nutné si uvědomit, že byt' Paříž nebyla jediným ohniskem, ve kterém bouřil revoluční kvas červencových dní roku 1789, to ona byla rozhodujícím článkem řetězu událostí, které navždy změnilы každodenní život obyvatel francouzského státu, ale i politických dějin jako takových. 12. a 13. července byla již Paříž v obležení barikád.⁴⁵

2.1 Bastila a její význam pro revoluci

I když strategický význam Bastily byl v roce 1789 mizivý, morální rozměr dobytí tohoto absolutistického symbolu byl pro následující charakter revolučního dění nevyčísitelný. Spontánní akce lidových vrstev, především z předměstí Saint – Antoine, podporovaných částí francouzské gardy a částí buržoasní milice, se ukázala jako rozhodující z hlediska převzetí iniciativy těchto dnů.⁴⁶ Prvotním impulsem pro aktivaci lidových vrstev byla zpráva o pohybu vojsk pochodujících ze Saint – Denis a informace o namíření děl Bastily na předměstí Saint – Antoine.⁴⁷ Ústavodárné národní shromáždění 8. července 1789 požádalo krále o odvolání vojska, ten ovšem odpověděl vyhybavě a do funkcí ministerstva financí a ministerstva války jmenoval barona de Breteuille a maršála de Broglie.⁴⁸ Lidové vrstvy vtrhly pro zbraně do budovy Invalidovny, jejíž stráž se proti této mase lidu neodvážily zasáhnout. Stejnou taktiku zvolilo i poměrně velké vojsko tábořící na Martově poli.⁴⁹ Pevnost Bastila byla již od 14 hodin 13. července 1789

---

⁴⁵ D. TINKOVÁ, *Revoluční Francie...*, s. 42–43.

⁴⁶ A. SOBOUL, *Francouzská buržoasní...*, s. 82–83.

⁴⁷ François Auguste MIGNET, *Dějiny revoluce francouzské od roku 1789–1814*, Praha 1907, s. 61.

⁴⁸ A. SOBOUL, *Velká francouzská...*, s. 98.

⁴⁹ Christopher HIBBERT, *Francouzská revoluce*, Ostrava 1999, s. 62.

v pohotovosti a byla zajištěna veškerá bezpečnostní opatření. Kromě děl umístěných na věžích byla připravena i děla ve dvoře pevnosti.⁵⁰ Po krátké obraně pevnosti se rozhodl guvernér Bastily de Launay kapitulovat. I díky této události byl následujícího dne zvolen starostou Paříže významný člen Národního shromáždění Bailly a všemi vrstvami oblíbený markýz de La Fayette byl povolán k vedení Národní gardy. I král Ludvík XVI. se tímto krokem dostal do silné defenzivy, ještě 15. července oznámil odvolání zahraničních pluků a dalšího dne povolal zpět do funkce oblíbeného Jacquesa Neckera. Vůle lidu po konstitučním zřízení monarchie byla stvrzena 17. července aktem, při kterém pařížský starosta Bailly předal Ludvíku XVI. trojbarevnou kokardu symbolizující spojení panovníka a lidu. Pokud je tedy hledán mezník, který by dokázal jednoznačně určit počátek Velké francouzské revoluce v užším pojetí, musíme hovořit o 14. červenci, neboť právě tento den je charakterizován přelítním skutečné, byť v tomto okamžiku stále ještě více méně symbolické, politické moci z rukou Ludvíka XVI. do rukou nové vládnoucí třídy.⁵¹ Poslanec le comte de Oillon v tento den pateticky prohlásil: „*Ta nejvíce osvícená a vlastenecká společnost, která kdy mezi lidmi vznikla, musí vyřešit tak důležitou práci, jako je práce na ústavě monarchie.*“⁵² V Národním shromáždění dále poslanec Le Chapelier o chvíli později zopakoval přání lidu: „*Zápisy k ústavě jsou v našich sešitech, zde jsou uloženy myšlenky a požadavky našich voličů.*“⁵³ Již ze samotného slovního vyjadřování poslanců je jasně zřetelné, že vybudování nového světa, které bylo v tuto chvíli závislé na tvorbě nové ústavy, považují tito jedinci za jakési poslání, ke kterému jsou jako zástupci samozvané nejnějspelejší společnosti předurčení.

---

⁵⁰ J. MICHELET, *Francouzská...*, s. 35.

⁵¹ A. SOBOUL, *Francouzská buržoasní...*, s. 82–83.

⁵² French Revolution Digital Archive, fond Archives Parlementaires, Archives Parlementaires De 1787 A 1860 Première Série (1787 à 1799) Tome VIII Du 5 Mai 1789 Au 15 Septembre 1789 Volume Assemblée Nationale présidence de m. le franc de pompignan, archevêque de vienn, dostupné online (<https://sul-philologic.stanford.edu/philologic/archparl/navigate/8/2/17/>) [citováno k 15.7.2020].

⁵³ French Revolution Digital Archive, fond Archives Parlementaires, Archives Parlementaires De 1787 A 1860 Première Série (1787 à 1799) Tome VIII Du 5 Mai 1789 Au 15 Septembre 1789 Volume Assemblée Nationale présidence de m. le franc de pompignan, archevêque de vienn, dostupné online (<https://sul-philologic.stanford.edu/philologic/archparl/navigate/8/2/17/>) [citováno k 11.6.2020].

2.2 Velký strach

Politické zemětřesení ovšem, jak již bylo řečeno výše, nezasáhlo pouze Paříž, představitelé královské moci v regionech, královští intendanty, postupně taktéž ztráceli své postavení a byli nahrazováni novými místními samosprávami. S pádem královských intendantů ovšem přirozeně kráčela i praktická stránka věci zasahující státní rozpočet, a sice konec výběru daní. Obyvatelé měst jako Nantes, Caen či Bordeaux dokonce po vzoru dobytí pařížské Bastily zaútočili na místní obdoby tohoto absolutistického symbolu moci.⁵⁴ Tyto události byly přirozeně reakcí na dění v hlavním městě a následováním jeho vzoru, případná reakce lidových vrstev a dalších zainteresovaných složek a intenzita této reakce byla často velmi závislá na samotné vzdálenosti daného regionu od centra všeho dění. Jednoznačným závěrem zůstává, že centralizace moci jako taková zmizela, a počaly se zakládat místní národní výbory jako složky samosprávy a místní národní gardy, které měly za úkol zajišťovat bezpečnost a udržovat pořádek.⁵⁵

Nejvýraznějším projevem nové politické situace byly akce, které zachvátily venkov v období od 20. července trávající po dobu více než dvou týdnů. Souhrnně je toto období nazýváno velkým strachem a bezprostřední příčinnou těchto událostí byly nepodložené zprávy o systematickém drancování a ničení úrody zločinci, podporovanými šlechtou.⁵⁶ Faktem ovšem zůstává, že skupiny lupičů na venkově skutečně působily, což bylo způsobeno nezaměstnaností a hlubokou sociální krizí, která francouzský stát svírala. Široké rolnické vrstvy se tímto vývojem propadly do panického strachu z dalšího vývoje, a jejich přání sociální změny a ukončení vlády vrchnostenského režimu bylo zosobněno do činů zahrnujících zapalování a drancování zámků. Samotný akt spálení starých listin, ve kterých byly zaznamenány staré povinnosti lidových vrstev, měl pro lid a jeho perspektivu následujícího vývoje nezpochybnitelný význam. Spálení listin na hranici totiž v jejich očích znamenal osvobození od bývalých časů a nástup časů nových.⁵⁷

---

⁵⁴ D. TINKOVÁ, *Revoluční Francie...*, s. 45.

⁵⁵ A. SOBOUL, *Francouzská buržoasní...*, s. 83.

⁵⁶ D. TINKOVÁ, *Revoluční Francie...*, s. 45.

⁵⁷ A. SOBOUL, *Francouzská buržoasní...*, s. 83–85.

Zejména po pádu Bastily však došlo i k jisté vnitrostátní migraci venkovských, byť často vzdělaných, vrstev do hlavního města, které bylo centrem revolučního dění.⁵⁸

2.3 Konec vrchnostenského režimu

Ústavodárné národní shromáždění se ovšem selskými revoltami ocitlo ve složité situaci, kterou muselo řešit. Byť by Ústavodárné národní shromáždění rolnické vzpoury nejraději potlačilo, bylo si dobře vědomo reálné politické situace a reálné vojenské síly, kterou zradikalizované lidové vrstvy disponovaly. Ústavodárné národní shromáždění se tedy rozhodlo k politice ústupků, které měly podle jejího mínění požadavky lidu uspokojit. Prvním krokem bylo přijetí dokumentů, které ve své podstatě umožnily zrušení vrchnostenského režimu a s tím spojených privilegií, jichž požíval jak první, tak druhý stav. O jak turbulentní dobu se jednalo, ilustruje nejlépe 4. srpen 1789, tedy tzv. noc obětí. Během tohoto dne vikomt de Noailles v Ústavodárném národním shromáždění vybudil přítomné k řešení rolnické situace a ke zrušení vrchnostenských privilegií.⁵⁹ Jako zásadní se ukazuje zavedení daňové rovnosti, tedy opatření, které rovnoměrně rozkládalo daňové zatížení obyvatelstva mezi všechny vrstvy společnosti. Bez zajímavosti jistě není, že i první stav, tedy duchovenstvo, se vzdalo desátků. Toto hlasování bylo potvrzeno dekrety, které byly vydány v období od 5. do 10. srpna 1789.⁶⁰ Od 5. srpna 1789 tedy samotné Ústavodárné národní shromáždění považovalo starý feudální režim za zrušený.⁶¹

Srpnové dekrety ovšem nejsou jedinými dokumenty, které zpodobnily charakter revoluční Francie. Za ještě více ikonický dokument, a pro budoucí vývoj nesmírně důležitý, lze považovat Deklaraci práv člověka a občana, která byla přijata Ústavodárným národním shromážděním 26. srpna 1789. Tento dokument byl dílem především hraběte Mirabeau a abbé Sieyèse, tvorba dokumentu byla velice bouřlivá a zcela jistě se na jeho vývoji podepsaly i lidové vzpoury, které v době vzniku po celé Francii propukaly. Samotný dokument se měl stát výchozím dokumentem pro

---

⁵⁸ Stanislav Kostka NEUMANN, *Francouzská revoluce: populární dějiny bojů francouzské společnosti na sklonku 18. století. Díl první. Zápas s královstvím*, Praha 1929, s. 73.

⁵⁹ Tohoto dne byla zrušena privilegia individuální, cechovní, regionální, stavovská a daňová. Dále byla zrušena robota, odúmrtí, byly zrušeny i cechovní a regionální imunity, apod.

⁶⁰ Dekrety byly 19. a 23. června doplněny o zákony, které zrušily existenci šlechtických titulů.

⁶¹ D. TINKOVÁ, *Revoluční Francie...*, s. 46.

tvorbu nové ústavy, což byl koneckonců, jak již ze samotného názvu vypovídá, nejdůležitější cíl Ústavodárného národního shromáždění. Kritická situace ovšem nastala ve chvíli, kdy král Ludvík XVI. odmítl Deklaraci práv člověka a občana, spolu se srpnovými dekrety, podepsat, čímž rozpoutal další spirálu krize, která zasáhla již tak rozbouřené vlny francouzského státu.⁶² Schizofrenní situaci ve státě Hrabě Mirabeau 16. září zhodnotil lakonicky: „*Pánové, nevím, jak sladit křehký respekt k monarchii, námi vyznamenané titulem obnovitelky svobody, s tímto pověřivým zbožňováním vlády Ludvíka, který byl jejím hlavním ničitelem.*“⁶³

Na počátku října se ve Versailles uskutečnila hostina Královské tělesné stráže, za účasti samotné královské rodiny. Při této události došlo k zneuctění kokardy, symbolu nového politického řádu, což přirozeně vedlo k silnému znepokojení. Lidové vrstvy se musely rovněž potýkat s drahotou chleba. 5. října se vydalo šest tisíc žen z pařížského předměstí Saint – Antoine k pařížské radnici, kde požadovaly jeho zajištění a distribuci.⁶⁴ Hněv lidových vrstev byl ještě podpořen rozhodnutím krále o povolání vojska a flanderského pluku do Versailles.⁶⁵ Pod vedením soudního vykonavatele Maillarda se nakonec zástup vydal z Paříže do Versailles, kde sídlila královská rodina. K tomuto průvodu žen se přidalo přibližně dvacet tisíc příslušníků Národní gardy, v jejímž vedení stál markýz de La Fayette. Pařížské ženy mezitím vyslaly delegaci ke králi a do Ústavodárného národního shromáždění, král v tomto okamžiku slíbil zajištění dodávek obilí i chleba. Situace se ovšem vyhrotila, když část rebelujících vnikla do versailleského zámku a došlo k několika soubojům mezi demonstranty a královskou stráží zámku. V této chvíli zasáhla Národní garda pod vedením La Fayette. Ten následně přesvědčil krále Ludvíka XVI. a lidem nepříliš oblíbenou královnu Marii Antoinettu k vystoupení před lidovými vrstvami. Ty sice králi provolaly slávu, ale veřejně proklamovaly přesun královské rodiny z Versailles do Paříže, s čímž byla královská rodina nakonec donucena souhlasit. Několik dní po králově přesunu z Versailles do pařížského tuilerijského zámku přesídlilo do Paříže i Ústavodárné národní

---

⁶² D. TINKOVÁ, *Revoluční Francie...*, s. 47.

⁶³ French Revolution Digital Archive, fond Archives Parlementaires, Archives Parlementaires De 1787 A 1860 Première Série (1789 à 1799) Tome IX Du 16 SEPTEMBRE Au 11 Novembre 1789. Archives Parlementaires Assemblée Nationale, dostupné online (<https://sul-philologic.stanford.edu/philologic/archparl/navigate/9/2/2/>), [citováno k 12.6.2020].

⁶⁴ D. TINKOVÁ, *Revoluční Francie...*, s. 47–48.

⁶⁵ F. A. MIGNET, *Dějiny revoluce...*, s. 93.

shromáždění. Těmito kroky nabrala revoluce nový spád, neboť nyní již nebyli hlavní aktéři v jisté vzdálenosti od revolučního dění lidových vrstev, tímto okamžikem se naopak stali jeho přímou součástí. Říjnové dny samy o sobě spustily rovněž další vlnu emigrace, která již nyní postihla i ty, kteří v předchozím období, byť třeba i s výhradami, revoluci a její možné výdobytky podporovali. Tyto bouřlivé události rovněž donutily krále po předchozím zamítavém stanovisku souhlasit se srpnovými dekrety, což pro krále Ludvíka XVI. znamenalo další ránu, která potvrdila jeho defenzivní pozici ve vyjednávání. Ústavodárné národní shromáždění dále odhlasovalo zákon o volbách a zákon o správní reformě a pokračovalo ve své práci na tvorbě nové ústavy.⁶⁶

2.4 Zasedání Ústavodárného národního shromáždění a významní členové této instituce

Ústavodárné národní shromáždění zasedalo v zámku Tuileries, konkrétně v jízdárně zámku. Denní jednání začínalo pravidelně v 6 hodin ráno. Politické subjekty začaly velmi brzy využívat mnohých tiskovin, aby dokázaly přesvědčit společenskou vrstvu k podpoře jejich politického názoru.⁶⁷ I na půdě Ústavodárného národního shromáždění však docházelo k pokusům o umlčení či cenzuru některých názorů či přímo osob, důkazem toho byl poslanec Lavie, který v listopadu roku 1789 zaútočil na hraběte Mirabeaua těmito slovy: „*Projev vikomta de Mirabeau je vůči shromáždění neuctivý a má sklon k diskreditaci shromáždění ve veřejném mínění. Navrhuji, aby mu bylo po 3 měsíce zakázáno promluvit.*“⁶⁸ Tento návrh však vzbudil velké emoce členů Ústavodárného národního shromáždění, poslanec de Cazalès okamžitě reagoval: „*Rokování shromáždění není svobodné, pokud nemá každý z jeho členů právo upřímně vyjádřit svůj názor.*“⁶⁹ Po něm v diskuzi vystoupil

---

⁶⁶ A. SOBOUL, *Francouzská buržoasní...*, s. 90–91.

⁶⁷ D. TINKOVÁ, *Revoluční Francie...*, s. 52.

⁶⁸ French Revolution Digital Archive, fond Archives Parlementaires, Archives Parlementaires De 1787 A 1860 Première Série (1787 à 1799) Tome X Du 12 Novembre 1789 Au 24 Decembre 1789 Archives Parlementaires Règne De Louis XVI. Assemblée Nationale. Présidence De M. Thouret, dostupné online (<https://sul-philologic.stanford.edu/philologic/archparl/navigate/10/2/7/>), [citováno k 14.6.2020].

⁶⁹ French Revolution Digital Archive, fond Archives Parlementaires, Archives Parlementaires De 1787 A 1860 Première Série (1787 à 1799) Tome X Du 12 Novembre 1789 Au 24 Decembre 1789 Archives Parlementaires Règne De Louis XVI. Assemblée Nationale. Présidence De M. Thouret, dostupné online (<https://sul-philologic.stanford.edu/philologic/archparl/navigate/10/2/7/>), [citováno k 15.7.2020].

i poslanec Robespierre: „*Žádám, aby byl projev vikomta de Mirabeau vytištěn, abychom všem dokázali svobodu shromáždění.*“⁷⁰ Tato situace vystihla samotnou podstatu nové politické kultury, která byla, jak je z okamžité reakce poslanců Cazalèse a Robespiera zřejmá, stále ještě velmi idealisticky zaměřena, a symbolický význam svobody projevu, respektive svobody jako takové, byl velmi mocný.

Revoluční dění a činnost zákonodárných orgánů, které v tomto bouřlivém období působily, přinesly rozdělení politických subjektů na pravici a levici ve významu, který používá vědecká obec dodnes. Na pravém pólu Ústavodárného národního shromáždění se nacházeli stoupenci předrevolučního řádu. Ne náhodou se této politické skupině přezdívalo aristokrati. Stoupenci této skupiny byli sdružení v politickém klubu Francouzský salon. Mezi tiskoviny těchto konzervativců patřil titul s výmluvným názvem Králův přítel a rovněž Skutky apoštolů. Jako pomyslný střed byli v Ústavodárném národním shromáždění označováni monarchisté, kteří byli sdružení v politickém klubu s názvem Klub přátel monarchické ústavy. Členové tohoto politického klubu sice požadovali přeměnu Francie na konstituční monarchii, stále pro ně ovšem byla nepřekročitelná otázka královských privilegií a práv, jako např. právo absolutního veta a striktní vymezení výkonné moci v rukou krále. Mezi členy tohoto klubu patřil široce oblíbený markýz de La Fayette, tvůrce Deklarace práv člověka a občana a významná osobnost revolučního dění hrabě Mirabeau, liberální šlechtic Lally-Tollendal či advokát Jean-Joseph Mounier. Otázka levicových subjektů byla zpočátku poměrně složitěji definovatelná, neboť poslanci inklinující k levici byli velmi rozdělení v otázce budoucího státního uspořádání a v otázce volebního práva. Jednotícím prvkem ovšem mezi levicovými poslanci zůstával požadavek jednokomorového parlamentu, který zajišťuje rovnoprávnost všech poslanců a zástupců. Radikálnější levicoví poslanci, demokraté, mezi něž patřil např. Robespierre, Buzot či Pétion, se zasazovali o všeobecné volební právo. Druhá levicová skupina, obránci ústavy, se v této otázce stavěli na pozici konstitučních monarchistů, mezi členy této skupiny se řadili abbé

---

⁷⁰ French Revolution Digital Archive, fond Archives Parlementaires, Archives Parlementaires De 1787 A 1860 Première Série (1787 à 1799) Tome X Du 12 Novembre 1789 Au 24 Decembre 1789 Archives Parlementaires Règne De Louis XVI. Assemblée Nationale. Présidence De M. Thouret, dostupné online (<https://sul-philologic.stanford.edu/philologic/archparl/navigate/10/2/7/>), [citováno k 15.7.2020].

Sieyès, Barnave či Duport. Mezi tiskoviny této skupiny patřil např. Přítel patriotů či Pařížský žurnál.⁷¹ V období let 1789–1791 však byli vesměs všichni levicově zaměřeni poslanci sdružení v tzv. Bretonském klubu, respektive v nástupnickém Jakobínském klubu. Název tohoto klubu je odvozen od kláštera v ulici Saint – Honoré, který dříve sídlil v ulici Saint – Jacques. Oficiální název tohoto politického klubu zněl Společnost přátel ústavy, a zprvu jeho poslanci zastávali především umírněný, konstituční program. K rozštěpení klubu na umírněnou frakci a radikální frakci došlo v roce 1791 vlivem událostí spojených s pokusem o útěk krále Ludvíka XVI. Jakobínský klub se v průběhu let rozšířil do všech oblastí tehdejší Francie a již po roce své existence evidoval 152 poboček. Další radikální politickou skupinou byla Společnost přátel lidských práv. Tito kordeliéři, jak se jejím příslušníkům podle provazu uvázaného kolem pasu začalo říkat, představovali vhodné pole působnosti především pro pařížské sansculoty a řemeslníky. Právě zde započali svou politickou kariéru radikálové typu Dantona, Marata či Héberta. Mezi kordeliéry patřil rovněž novinář Camille Desmoulins. Právě Camille Desmoulins vydával radikální politický tisk *Revoluce ve Francii* a v Brabantu, Jean-Paul Marat byl pro změnu autorem snad ještě více ikonického *Přítele lidu*.⁷²

Důležitým subjektem, byť v pravém smyslu ne úplně politickým, byl rovněž Cercle social, celým názvem Všeobecná konfederace přátel pravdy. Osobnosti sdružené v tomto kruhu pořádaly v Palais-Royal nejrůznější přednášky a vystoupení za účelem veřejného vzdělávání. Tiskovinou této skupiny byla publikace nesoucí výmluvný název *Železná huba*. Přední osobností této skupiny byl bezpochyby Condorcet, nicméně neméně významnou osobností byl publicista Jacques-Pierre Brissot. Jistě není náhodou, že většina osob sdružených v této společnosti přešla po roce 1792 mezi řady girondínských politických skupin. Do politického dění se ovšem od roku 1789 začaly zapojovat i ženy, což byla do té doby věc opravdu ojedinělá. Mezi nově vzniklé subjekty bychom mohli zařadit klub *Přátel zákona* pod patronací Théroigne de Méricourt či *Vlastenecká společnost dobročinnosti a přítelkyň pravdy* pod patronací Etty Palm d'Aelders. V neposlední řadě stále ještě existovaly dámské salony, mezi nimiž vynikal zejména salon

---

⁷¹ D. TINKOVÁ, *Revoluční Francie...*, s. 52–53.

⁷² Tamtéž, s. 53–54.

Germainy de Staël-Holsteinové.⁷³ Významným byl ovšem rovněž salon Marie Rolandové.⁷⁴

2.4.1 Národní garda, federace a sekce

Na politickém citění lidových vrstev ovšem neměly podíl pouze politické kluby či jim podobné instituce. Mezi extrémně vlivnou organizací je tak nutné zařadit i Národní gardu, jejíž vznik je datován k 13. červenci roku 1789. Jejím původním cílem bylo udržení pořádku v ulicích, její význam a autorita se ovšem v průběhu let diametrálně změnila a od roku 1791 Národní garda přerostla v masovou organizaci, ve které byla účast nařízena všem občanům nad 18 let. Nejznámější osobností, která stála v jejím čele, je bezpochyby oblíbený liberální šlechtic markýz de La Fayette.⁷⁵

V období revoluční Francie se mezi jednotlivými obcemi rozvinul také koncept tzv. federací, tedy vzájemných dohod mezi jednotlivými obcemi v regionu s cílem jejich vzájemné spolupráce.⁷⁶

Od června roku 1790 se jako městské správní okrsky vytvářejí také tzv. sekce. V těchto sekcích byly vytvářeny vlastní výkonné orgány, které se opíraly o ozbrojenou Národní gardu. Samostatnou institucí, s obrovským politickým vlivem, byla navíc později vzniklá Pařížská komuna, která představovala městskou vládu nad Paříží.⁷⁷ Komunu dohromady tvořilo 144 členů, přičemž její členové byli dosazováni prostřednictvím městských sekcí.⁷⁸ Kompetence komuny byly velmi široké, byť se jejich rozsah v určitých časových obdobích lišil, komuna však představovala další hlásný prostředek patriotických sansculotů.⁷⁹ Tato skupina obyvatel mimo jiné považovala vzdělání za jedno ze sociálních práv, neboť

---

⁷³ Germainy de Staël – Holsteinová byla dcera významného ministra Jacquesa Neckera.

⁷⁴ D. TINKOVÁ, *Revoluční Francie...*, s. 54–55.

⁷⁵ Tamtéž, s. 55.

⁷⁶ Tamtéž, s. 55.

⁷⁷ Pařížská komuna měla pravomoc povolát ozbrojenou Národní gardu či stanovovat maximální ceny zboží.

⁷⁸ D. TINKOVÁ, *Revoluční Francie...*, s. 55–56.

⁷⁹ Thomas CARLYLE, *Dějiny francouzské revoluce. Díl III. Guillotina*, Praha 1902, s. 15.

vzdělání představovalo prostředek, jak se osvobodit od starého řádu a zlepšit vlastní životní podmínky.⁸⁰

2.5 Slavnost federace

14. července 1790, tedy ne náhodou v den prvního výročí dobytí Bastily, se na Martově poli uskutečnila akce obrovských rozměrů. Slavnost federace si kladla za cíl podpořit a rozdmýchat pocit kolektivní identity v novém světě, který před rokem začaly společně vytvářet společenské vrstvy napříč francouzskou společností. Vzhledem k tomu, že budování nového světa se přirozeně neobejde bez vytváření nových symbolů, nezátížených minulostí, i zde byl postaven oltář vlasti, centrum všeho dění, který dotvářel mozaiku společného úsilí.⁸¹ Mezi hlavní postavy se řadil markýz de La Fayette a biskup Talleyrand.⁸² Jednota národa ovšem byla pouze zdánlivá, záhy po slavnosti propuklo na jihu Francie povstání podporované hrabětem d'Artois a v srpnu roku 1790 rovněž v departmentech Gard, Ardèche a Lozère rojalisticky smýšlející členové Národní gardy vytvořili manifest, který požadoval navrácení práv privilegovaným vrstvám před rokem 1789. Vážnost situace dokládá fakt, že Ústavodárné národní shromáždění vyslalo několik komisařů k uklidnění a vyřešení situace v těchto krajích.⁸³

2.6 Počátek věku svobody?

Ústavodárné národní shromáždění stálo před mnoha velkými výzvami, které muselo řešit. Na jedné straně do něj byly vkládány velké naděje širokých lidových vrstev, na straně druhé bylo mnoho poslanců ovlivněno stále ještě doznívajícími ohlasy starého, absolutistického režimu, od kterého nebylo jednoduché Francii odstříhnout. Ústavodárné národní shromáždění muselo v první řadě vyřešit otázku daňové reformy a rovnoměrného daňového zatížení, které bylo jedním z hlavních determinantů, které ovlivnily běh revolučního dění. Tato problematika ovšem

---

⁸⁰ Albert SOBOUL, *Pařížští sansculoti: z dějin Velké francouzské revoluce*, Praha 1962, s. 96.

⁸¹ Jakkoliv je možné Slavnost federace považovat za první projev snahy o vytvoření jakéhosi státního náboženství, či lépe řečeno státního kultu, tyto snahy se naplno projeví až v ateistickém Kultu rozumu okolo Jacquesa-Jeana Héberta či v rámci deistického Kultu nejvyšší bytosti, který byl představován zejména Maximilienem Robespierrem.

⁸² D. TINKOVÁ, *Revoluční Francie...*, s. 56–57.

⁸³ A. MATHIEZ, *Francouzská...*, s. 74–75.

přirozeně nestála osamoceně, a tak se Ústavodárné národní shromáždění muselo zabývat i otázkou administrativní, církevní, trestní, apod. Hlavním úkolem Ústavodárného národního shromáždění ovšem přirozeně byla tvorba ústavy, která měla zemi oprostit od absolutistického dědictví.⁸⁴

V prosinci roku 1789 byla Ústavodárným národním shromážděním započata reforma administrativního zřízení Francie. Správní obvody, které platily do tohoto období, byly velmi obtížně definovatelné, neboť jejich systém byl velmi chaotický. Nové rozdělení země bylo charakterizováno několika úrovněmi správou, nejvyšším správním celkem byly tzv. departementy, menšími správními celky byly okresy, kantony a obce.⁸⁵ Správa departementů byla stanovena zákonem z 22. prosince 1789. Podle tohoto zákona měl každý departement vlastní departementní radu s volebním obdobím 2 roky, která měla funkci poradního orgánu. V rámci této departementní rady bylo dále vytvořeno direktorium o 8 členech, které plnilo roli výkonného orgánu, v čele tohoto direktoria poté stál generální prokurátor departementu. Zákon rovněž stanovil existenci departementního volebního shromáždění. Správa menších správních obvodů náležejících pod departementy, tedy okresů, byla organizována na stejném principu jako departementy. V každém okresu tedy byla vytvořena rada o 12 členech a výkonný orgán direktorium o 4 členech. V čele direktoria stál prokurátor okresu. Samotné kantony představovaly správní jednotku, neměly však přiřazenu svou vlastní správu. Nejmenší jednotkou v rámci administrativní reformy byly obce, otázka jejich samosprávy byla vyřešena zákonem z 14. prosince 1789. V čele obce stála obecní rada, její volební období bylo stanoveno na 2 roky. Obecní rada zahrnovala řadové členy a notáble, starostu a obecního prokurátora.⁸⁶ Obecní rada disponovala významnými pravomocemi, neboť jim byla zákonem přirknuta pravomoc vybírat daně a určovat daňovou základnu. Obecní rada měla rovněž za úkol udržovat pořádek, k čemuž měla k dispozici ozbrojenou Národní gardu.⁸⁷ Obecní správa byla navíc, na rozdíl od správy departementní, volena přímo, což mělo za důsledek aktivní podíl širších vrstev na politickém dění. Silně centralizovaná Francie se v okamžiku této administrativní reformy stala de facto

---

⁸⁴ D. TINKOVÁ, *Revoluční Francie...*, s. 59.

⁸⁵ Dekretem z roku 1790 byl počet departementů stanoven na počet 83.

⁸⁶ A. SOBOUL, *Francouzská buržoasní...*, s. 103.

⁸⁷ D. TINKOVÁ, *Revoluční Francie...*, s. 60.

decentralizovanou zemí.⁸⁸ Samotná tvorba nové administrativní správy si ovšem kladla za cíl odstříhnutí se od minulosti, velká část nových departementních názvů je tedy odvozena zejména od geografických charakteristik, které měly s absolutistickým dědictvím pramálo společného. Je ovšem důležité poznamenat, že i tato reforma se neobešla bez problémů, neboť politický boj o místa v nové správě často znamenal obnovení starých rozmlísek, ať už mezi znepřátelenými obyvateli, v náboženské rovině či v rovině prestiže jednotlivých měst a snahy o získání významnější pozice.⁸⁹ Toto 17. listopadu 1789 ilustroval i poslanec Le Chapelier: „*Svoboda shromáždění často závisí na počtu jeho členů. Pokud je členů málo, spiknutím se otevírá cesta, každý chce být zvolen a tato domýšlivost vede k malým obchůdkům, které jsou uváděny těmito slovy. Dáš mi hlas a já ti dám svůj.*“⁹⁰ V souvislosti s administrativní reformou došlo rovněž k reformě soudnictví. V rámci soudů civilních byl v každém kantonu zvolen smírčí soudce, jehož volební období bylo stanoveno na 2 roky. V rámci okresů bylo poté zvoleno 5 soudců s volebním obdobím 5 let. Z hlediska soudů trestních došlo k jasnému oddělení pravomocí, prosté přestupky byly souzeny správou obce, přečiny smírčím soudem a zločiny trestním soudem. Trestní soud měl své sídlo v hlavním městě departementu. Trestní soud se skládal z několika částí, volen byl předseda trestního soudu, 3 řadoví soudcové a veřejný žalobce, který měl za úkol monitorování a zachovávání zákona. O tom, zda bude dotyčná osoba postavena před soudem, rozhodovala tzv. obžalovací porota, o samotné vině poté rozhodovala samostatná soudní porota. Úkolem soudců bylo stanovit výši trestu. Nad těmito soudy byly postaveny dále soudy státní. Mezi ně patřil Nejvyšší soud, v jehož pravomoci bylo souzení zločinů proti bezpečnosti státu a přečinů nejvyšších představitelů státu. Kromě Nejvyššího soudu existoval ještě Kasační soud, který měl pravomoc zrušit rozsudek jiných soudů. Do Kasačního soudu každý departement volil svého zástupce.⁹¹

---

⁸⁸ A. SOBOUL, *Francouzská buržoasní...*, s. 104.

⁸⁹ D. TINKOVÁ, *Revoluční Francie...*, s. 60.

⁹⁰ French Revolution Digital Archive, fond Archives Parlementaires, Archives Parlementaires De 1787 A 1860 Première Série (1787 à 1799) Tome X Du 12 Novembre 1789 Au 24 Decembre 1789 Archives Parlementaires Règne De Louis XVI. Assemblée Nationale .Présidence De M. Thouret. Séance du mardi 17 novembre 1789, au matin 1., dostupné online (<https://sul-philologic.stanford.edu/philologic/archparl/navigate/10/2/6/>), [citováno k 14.6.2020].

⁹¹ A. SOBOUL, *Francouzská buržoasní...*, s. 104–105.

Po reformě administrativní nabrala na intenzitě potřeba provedení reformy církve. V tomto období si katolická církev stále ještě osobovala právo výsadního náboženského kultu Francie a ani členové Ústavodárného národního shromáždění neměli přílišný zájem na změně tohoto stavu.⁹² Převaha katolické církve však neměla jen charakter mírový, vyznavači protestantského kultu byli před revolucí často napadáni, takové příklady lze nalézt např. v Dauphiné či Languedocu.⁹³ Již 28. října 1789 Ústavodárné národní shromáždění přikročilo k dočasnému pozastavení skládání slibů v klášterech.⁹⁴ Dalším krokem k reformě církve se v únoru roku 1790 stalo rozhodnutí o zrušení některých církevních řádů, v dubnu roku 1790 následovalo odnětí práva církve na správu jejího majetku. Je důležité zdůraznit, že rozhodnutí o svobodě vyznání a přiznání občanství protestantským obyvatelům nepřimo způsobil, že katolická církev byla připravena o své monopolní právo na vedení matričních záznamů. Samotná katolická církev v počátku revoluce nezaujala odmítavý postoj, to se ovšem změnilo v rámci dalších kroků, které Ústavodárné národní shromáždění prosadilo zejména z praktických důvodů, a sice v rámci vyrovnání státního rozpočtu díky rozsáhlému majetku v držení katolické církve. Pro potřeby tohoto kroku předložil abbé Grégoire Ústavodárnému národnímu shromáždění návrh tzv. Občanské ústavy duchovenstva. V Ústavodárném národním shromáždění tento návrh znamenal rozbušku velkých diskuzí, které trvaly od 29. května do 12. července roku 1790. Přijetí této ústavy mělo na obraz církve ve Francii nedožrnný vliv. Nejdůležitějším aspektem tohoto kroku bylo, že se katolická církev stala církví národní. Podle této ústavy mělo být vytvořeno 83 biskupství, diecéze jako obraz starého řádu měly být nahrazeny novými správními obvody, které byly vymezeny podle nově etablovaných departementů jako jednotek administrativní správy. Významnou změnou byla rovněž volba biskupů a farářů občany. Biskupové měli být napříště potvrzováni pouze metropolitními arcibiskupy, čímž bylo toto právo odebráno papeži, který byl o takovém kroku pouze informován. Papeži byla rovněž odebrána pravomoc církevní jurisdikce na francouzském území a byly též zrušeny dávky, které mu byly pravidelně odevzdávány.⁹⁵ Ústavodárné národní shromáždění bylo ovšem

---

⁹² A. SOBOUL, *Francouzská buržoasní...*, s. 105.

⁹³ Hippolyte Adolphe TAINÉ, *Francie před revolucí*, Praha 1906, s. 77.

⁹⁴ Jerzy Robert NOWAK, *Církev a Velká francouzská revoluce*, Olomouc 2003, s. 36.

⁹⁵ D. TINKOVÁ, *Revoluční Francie...*, s. 62–63.

postaveno před významné dilema, zda je nutné potvrdit Občanskou ústavu duchovenstva papežem či národním koncilem, ve kterém by ovšem zasedali i mnozí biskupové, kteří byli zaměřeni silně proti revoluci. Ústavodárné národní shromáždění nakonec dalo přednost možnosti potvrzení ústavy papežem Piem VI. Tento úkol byl 1. srpna 1790 svěřen kardinálu de Bernisovi. Toto potvrzení se ovšem stalo nemyslitelným po odsouzení Deklarace lidských práv papežem jako bezbožného dokumentu. Ten se rozhodl k bojkotu tohoto dokumentu vzhledem k širokému omezení papežských pravomocí a zrušení pravidelných dávek, tzv. anátů. V Ústavodárném národním shromáždění mezitím 30. října 1790 vydali biskupové brožuru s názvem „Výklad o zásadách obsažených v Občanské ústavě duchovenstva.“ Biskupové v dokumentu v zásadě ústavu neodmítali, nicméně trvali na jejím potvrzení papežem. Vzhledem k papežovým průtahům se ovšem Ústavodárné národní shromáždění již 27. listopadu 1790 rozhodlo vyžadovat od všech kněží přísahu věrnosti ústavě království.⁹⁶ Francie se tímto krokem rozdělila na přísežné kněžstvo, které přísahalo na Občanskou ústavu duchovenstva a odbojné kněžstvo, které toto odmítlo. Definitivní rozdělení těchto nesmiřitelných táborů znamenalo zatracení zásad Velké revoluce a Občanské ústavy duchovenstva papežem z 10. a 11. dubna 1791.⁹⁷ Ústavodárné národní shromáždění muselo na tuto situaci reagovat, 7. května 1791 vydalo tzv. toleranční dekret, který umožňoval sloužit mše i kněžím odbojným.⁹⁸ Pro pochopení dobové situace si je třeba uvědomit, že církevní reformy nebyly vydávány, alespoň tedy v počátečním období revoluce, a priori proti ideji náboženské, ale proti církvi, která byla lidovými vrstvami extrémně neoblíbená.⁹⁹

Ústavodárné národní shromáždění se rovněž zasloužilo o vznik prvního trestního zákoníku. Průvodním jevem tohoto dokumentu byla absence postihu zločinů proti náboženství.¹⁰⁰ Byl zrušen rovněž trestní postih sebevraždy a ze seznamu trestů bylo vyřazeno bití a mrzačení. I přes snahu Maximiliena

---

⁹⁶ Přísaha věrnosti ústavě království v sobě obsahovala Občanskou ústavu duchovenstva a dále obsahovala přísahu národu, králi a ústavě.

⁹⁷ A. SOBOUL, *Francouzská buržoasní...*, s. 105–106.

⁹⁸ D. TINKOVÁ, *Revoluční Francie...*, s. 64.

⁹⁹ Jean Starobinski, *Symboly rozumu: proměny umění a revoluce*, Brno 2003, s. 24.

¹⁰⁰ Mezi tyto zločiny dříve patřilo rouhání, svatokrádež, kacířství a čarodějnictví.

Robespiera a Michela Le Pelletiera de Saint-Fargeau o úplné zrušení trestu smrti, byl tento trest zachován.¹⁰¹

Nejvýznamnějším problémem, se kterým se Ústavodárné národní shromáždění potýkalo, byla ovšem problematika daňové reformy a finanční reorganizace. Prvním krokem reformy bylo zrušení daní nepřímých, mezi něž patřila např. daň solná. Dalším příspěvkem k reformě daňového systému se stala reorganizace daní přímých.¹⁰² Mezi přímé daně byly zařazeny daň pozemková, daň movitá a daň živnostenská. Samotný výběr daní spadl v rámci administrativní reformy do pravomocí obcí.¹⁰³ Vzhledem ke stále se navyšujícím nákladům státu bylo dále rozhodnuto o zásahu do majetkových poměrů církve. 10. října 1789 navrhl Charles-Maurice de Talleyrand konfiskaci církevního majetku a jeho prohlášení za majetek národní. 2. listopadu 1789 byl tento návrh v Ústavodárném národním shromáždění přijat a tento majetek byl dán k dispozici francouzskému národu. V březnu roku 1790 se tento národní majetek začal rozprodávat. K řešení finančních problémů byly využity i tzv. asignáty. Jednalo se o papírové státní poukázky, které bylo možno následně směnit za církevní majetek.¹⁰⁴ Po ukončení prodeje církevního majetku měly být tyto asignáty zrušeny a zničeny, nicméně jejich vydávání nemělo na problematiku státního dluhu větší vliv. Dne 27. srpna 1790 se asignáty dokonce staly papírovou měnou. K prohloubení sociální a ekonomické krize došlo i vlivem povolení obchodu jak s kovovou, tak s papírovou měnou.¹⁰⁵ Assignáty byly však velmi rychle znehodnoceny, a vlivem inflace došlo k masivnímu poklesu životní úrovně lidových vrstev.¹⁰⁶

Ústavodárné národní shromáždění se přirozeně zabývalo rovněž pozůstatky starého, feudálního, řádu. Byť tedy Ústavodárné národní shromáždění zrušilo desátek, z hlediska feudálních práv a osobního vlastnictví vládla situace jiná. 15. března 1790 byla dekretem rozlišena práva na dvě skupiny, z nichž jedna skupina byla označena za násilně vnučená práva, přičemž druhá skupina zahrnovala pozemkové dávky. První skupina práv byla dekretem zrušena, z druhé skupiny bylo

---

¹⁰¹ D. TINKOVÁ, *Revoluční Francie...*, s. 64.

¹⁰² Tamtéž, s. 61.

¹⁰³ A. SOBOUL, *Francouzská buržoasní...*, s. 107.

¹⁰⁴ D. TINKOVÁ, *Revoluční Francie...*, s. 61–62.

¹⁰⁵ A. SOBOUL, *Francouzská buržoasní...*, s. 107–108.

¹⁰⁶ A. SOBOUL, *Velká francouzská...*, s. 146.

možno se vykoupit. Poddaní tedy byli sice osobně svobodní, nicméně půda zůstávala stále nesvobodná. Prohloubením této sociální krize byl rovněž zákon z 14. května 1790, který stanovil, že prodej národního pozemkového majetku bude okresním direktoriem prodáván pouze vcelku, prodej po částech nebyl umožněn, což nahrávalo již stávajícím vlastníkům půdy a buržoasii na úkor rolnictva a zemědělských dělníků.¹⁰⁷

Ústavodárné národní shromáždění ovšem opomíjelo i dělnická práva, kterých se tato vrstva v rámci bouřlivých změn dovolávala. 14. června 1791 byl prosazen tzv. Le Chapelierův zákon, kterým bylo této vrstvě odmítnuto právo spolčovací a shromažďovací, byly rovněž zakázány stávkové akce.¹⁰⁸ Le Chapelier na půdě Ústavodárného národního shromáždění dříve v tento den apeloval na poslance: „Bylo by velmi nerozumné odročit tento návrh dekretu, který je předkládán, protože dělní v provinčních městech i v Paříži vře, proto je velmi důležité přijmout opatření rychle.“¹⁰⁹

2.7 Ústava

Vypracování první francouzské ústavy bylo pro Ústavodárné národní shromáždění prvořadým úkolem a je přirozené, že tento úkol s sebou nesl mnoho sporů a rozdílných pohledů, které bylo třeba vyřešit. Tato ústava zachovávala Francii jako dědičnou monarchii, nicméně byly jasně odděleny složky moci, mezi které patřila moc výkonná, moc zákonodárná a moc soudní. Vrcholným představitelem výkonné moci byl král, který byl ovšem omezen sborem šesti ministrů. Mezi jeho pravomoci patřilo řízení zahraniční politiky a výběr vysokých státních úředníků a generálů, rovněž bylo zachováno právo suspenzivního veta.¹¹⁰ Král samotný ovšem nemohl vyhlášovat válku a rovněž neměl právo podepisovat mezinárodní smlouvy bez souhlasu Národního shromáždění. Moc zákonodárná byla svěřena do rukou jedné sněmovny o počtu 745 poslanců s volebním obdobím

---

¹⁰⁷ A. SOBOUL, *Velká francouzská...*, s. 108–110.

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 110.

¹⁰⁹ French Revolution Digital Archive, fond Archives Parlementaires, Archives Parlementaires De 1787 A 1860 Première Série (1787 à 1799) Tome XXVII Du 6 Juin Aus 5 Juillet 1791 Archives Parlementaires Règne De Louis XVI Assemblée Nationale. Présidence De M. Dauchy, dostupné online (<https://sul-philologic.stanford.edu/philologic/archparl/navigate/27/2/13/>), [citováno k 15.6.2020].

¹¹⁰ D. TINKOVÁ, *Revoluční Francie...*, s. 64–65.

dva roky. Název této sněmovny byl stanoven na Zákonomárné národní shromáždění.¹¹¹ Bylo dále jasně stanoveno, že tento zákonodárny sbor je stálý a nedotknutelný, tedy na králi nezávislý. Mezi kompetence Zákonomárného národního shromáždění náležela tvorba zákonů, kontrola výkonné moci i otázky finanční a daňové. Pravicová část politického spektra požadovala dodatečné vytvoření horní komory, nicméně toto hlasování dopadlo jejich drtivou porážkou poměrem 849 hlasů proti 89 hlasům.¹¹²

V rámci hodnocení samotného textu ústavy je nutné uvést, že tato první ústava rozhodně nezaručovala úplnou demokracii. Vzhledem k inspiraci v britské a americké ústavě byla všem občanům přiznána rovná občanská práva, tato rovnost se ovšem rozhodně nevztahovala na práva politická, která byla omezena majetkem, či výší daně. Ústavou tak byli rozlišeni občané aktivní, kteří měli právo volit, a kromě ekonomických hledisek museli dále splnit podmínku dvaceti pěti let věku, a občané pasivní, kteří sice mohli vlastnit majetek a byli osobně svobodní, nicméně právem volit nedisponovali. Aktivní občané tedy měli právo volit volitele a samosprávu, nicméně samotná zvolitelnost občanů byla omezena ještě přísnějšími ekonomickými měřítky. Mezi zvolitelné občany náleželo přibližně pouze padesát tisíc obyvatel. Dalším ukazatelem, že tato ústava neměla prvky úplné demokracie je fakt, že volební právo úplně opomíjelo černošské obyvatelstvo kolonií.¹¹³

Tato omezení, která byla ústavou zavedena, přirozeně vyvolávala odpor mezi politiky a vlivnými osobnostmi, kteří se s takovým přístupem nehodlali smířit. V rámci Ústavodárného národního shromáždění se proti těmto omezením postavila parlamentní demokratická opozice zejména jménem Maximiliena Robespiera či abbé Grégoira. Dalším, kdo projevoval svůj odpor nad tímto elitářstvím, byl novinář Camille Desmoulins. Proměna absolutistické Francie v konstituční monarchii byla dokončena 13. září 1791, kdy byla nová ústava přijata Ústavodárným národním shromážděním. Na druhý den, 14. září, byla ústava přijata králem.¹¹⁴ V průběhu revoluce se však vždy ukázalo, že stejně jako v případě ústavy

---

¹¹¹ A. SOBOUL, *Francouzská buržoasní...*, s. 102.

¹¹² D. TINKOVÁ, *Revoluční Francie...*, s. 65.

¹¹³ Tamtéž, s. 65–66.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 66.

americké a formování tamního zřízení, bylo rozhodujícím jazyčkem na vahách veřejné mínění celé společnosti.¹¹⁵

2.8 Útěk krále Ludvíka XVI. a vareneská krize

Jak již bylo v této práci zdůrazněno dříve, jednota prezentovaná v rámci Slavnosti federace i během každodenních rituálů, byla pouze zdánlivá. Francie, jako velmi rozrůzněný region, čelila mnoha místním animozitám a rozdílnostem. V rámci přijetí Občanské ústavy duchovenstva, která způsobila ohromný rozkol mezi Francií a papežem, docházelo k neustálým rozbrojům mezi katolickou církví a představiteli Ústavodárného národního shromáždění.¹¹⁶ To vedlo i k mnoha násilným akcím, mezi kterými vyčnívají konflikty v La Rochelle a v Nîmes. Dalším aspektem rozbíjejícím iluzi národní jednoty byla stále častější emigrace, která nalézala podporu napříč Evropou, zejména však v příhraničních oblastech Francie. Na druhou stranu bylo revoluční dění podpořeno množstvím imigrantů z Brabantska, Švýcarska či Savojska. Smrtí hraběte Mirabeaua 2. dubna 1791 došlo k situaci, v rámci které se král rozhodl opustit zámek Tuilerie a tím i svou zemi, které stále ještě vládl.¹¹⁷ I přes nutnost rychlého jednání však král odjezd neustále odkládal, jisté bylo však zejména to, že podporu tomuto pokusu o emigraci poskytnou Rakušané.¹¹⁸ K samotnému útěku došlo v noci z 20. na 21. června roku 1791. Při nutné zastávce v Saint-Ménéhouldu však byl Ludvík XVI. poznán a donucen vrátit se do Paříže.¹¹⁹ Při zpáteční cestě krále doprovázeli poslanci Jérôme Pétion a Antoine Barnave. Po návratu krále do Paříže 25. června již přirozeně nemohla být královská autorita znovu obnovena, protože tímto krokem ztratil Ludvík XVI. v očích mnoha, a to i svých zarputilých podporovatelů, poslední zbytky vlastní legitimacy. Byť se Ústavodárné národní shromáždění k celé situaci stavělo ve svém důsledku většinou zdrženlivě, a spíše než o rozdmýchání krize se snažilo o uklidnění situace, samotný pokus o útěk vyvolal mezi společenskými

---

¹¹⁵ Alexis de TOCQUEVILLE, *Demokracie v Americe*, Praha 2000, s. 92–93.

¹¹⁶ Z užšího náboženského hlediska se konflikt dá charakterizovat i jako konflikt katolíků podporujících starý řád a protestantů hájících nově nabytá práva a svobody.

¹¹⁷ D. TINKOVÁ, *Revoluční Francie...*, s. 66–68.

¹¹⁸ J. MICHELET, *Francouzská...*, s. 164.

¹¹⁹ Ludvík XVI. byl rozpoznán mužem jménem Drouet, tento muž posléze působil jako poslanec Národního konventu za department Marne či působil jako podprefekt své domovské obce Saint – Ménéhould.

vrstvami vlnu paniky, která již nešla zastavit. V publikaci *Železná huba*, a dále i prostřednictvím filosofa Condorceta, se již naplno projevíly myšlenky a názory volající po ukončení instituce království a svolání republiky.¹²⁰

17. července 1791 došlo na oltáři vlasti na Martově poli k sepsání petice za nastolení republiky. Této akce se zúčastnilo na padesát tisíc lidí. Ústavodárné národní shromáždění v reakci vyhlásilo výjimečný stav a dokonce došlo k pozastavení činnosti některých deníků a kordeliérského klubu.¹²¹ Zahraničí sledovalo dění ve Francii se znepokojením, cestu k vojenské intervenci vydláždila nejprve reichenbašská konference následovaná útočným prohlášením Leopolda II. z 5. července 1791.¹²² Vše bylo završeno Pillnitzskou deklarací, ve které Prusko a Rakousko otevřeně hrozilo revoluční Francii vojenskou intervencí. Tato událost však právě naopak znamenala posílení vlasteneckého a revolučního citění dosud váhajících obyvatel, přičemž tento vývoj byl charakterizován zejména vzestupem nového jakobínského klubu reprezentovaného především Maximilienem Robespierrem a Jérômem Pétionem.¹²³ S příslibem zrychlení revolučního tempa Ústavodárné národní shromáždění, na návrh Maximiliena Robespiera, odhlasovalo svou vlastní nezvolitelnost do nově vznikajícího zákonodárského sboru.¹²⁴ S konečnou platností bylo Ústavodárné národní shromáždění slavnostně rozpuštěno 30. září 1791.¹²⁵

2.9 Symbolický nový svět

Symbolem vznikajícího nového světa se stal pád Bastily, a byť Ústavodárné národní shromáždění prosadilo praktické reformy administrativního, daňového či soudního rázu, celkový obraz revolučního dění lze vnímat stále ještě jako zejména filosoficko-idealistický souboj o vliv na společnost, ve kterém se ovšem již v jasných konturách objevuje symbolický boj o podobu světa, který získal formu

---

¹²⁰ D. TINKOVÁ, *Revoluční Francie...*, s. 68–71.

¹²¹ Tamtéž, s. 71–72.

¹²² M. HROCH a V. KUBIŠOVÁ, *Velká francouzská...*, s. 134–135.

¹²³ Vzhledem k radikalizaci politické situace a samotného jakobínského klubu došlo k otevření roztržce mezi liberálními šlechtici preferujícími zřízení konstituční monarchie a demokraticko – republikánskou frakcí. Rozštěpení klubu bylo dovršeno v červenci 1791, kdy byl založen klub feuillantů, ve kterém se sdružily osobnosti jako markýz de La Fayette, pařížský starosta Bailly, Dupont, Barnave, Le Chapelier či autor pamfletu „Čím je třetí stav?“ abbé Sieyès.

¹²⁴ D. TINKOVÁ, *Revoluční Francie...*, s. 72–73.

¹²⁵ Tamtéž, s. 73.

souboje starého s novým. Vrcholným předělem se tak stala první ústava, která připravila vhodné prostředí pro novou vrstvu profesionálních politiků, čímž došlo k ustavení nové třídy, která měla významný vliv na směřování francouzského státu. Je však nutné podotknout, že ústava poskytovala silné zvýhodnění jedincům, kteří se mohli opřít o své ekonomické zázemí, což ve svém důsledku vedlo k dalšímu ekonomickému rozštěpení společnosti, které později vyvrcholilo právě ideologicko-ekonomickým rozdělením politických skupin.

3 Období Zákonodárného národního shromáždění (1791–1792)

Složení Zákonodárného národního shromáždění tedy bylo v důsledku přechozího usnesení o nezvolitelnosti členů bývalého Ústavodárného národního shromáždění do nového zákonodárného sboru naprosto odlišné. Není bez zajímavosti, že většina poslanců v době svého zvolení nedosáhla ani věku třiceti pěti let.¹²⁶ Jednání tohoto zákonodárného sboru bylo zahájeno slovy Camuse: *„Pánové, ze sčítání jmenovitým vyvoláváním, které bylo provedeno, vyplývá, že jste přítomni v počtu 434. Pánové, víte, co vám nařizuje zákon. Můj úkol je splněn...“*¹²⁷

3.1 Zasedání Zákonodárného národního shromáždění a jeho významní členové

Zákonodárné národní shromáždění se skládalo ze 745 poslanců, kteří byli zvoleni voliteli v období od 29. srpna do 5. září 1791. První setkání těchto mladých poslanců začínajících svou kariéru bylo uskutečněno 1. října 1791. Pravicová část politického spektra byla sdružena ve feuillantském klubu, který disponoval 264 poslanci. Poslanci tohoto klubu jednotně odmítali návrat starého režimu, ale stejně tak i demokracii, jejich ideálem byla konstituční monarchie podle vzoru první ústavy z roku 1791. Feuillantský klub byl ovšem rozdělen na dvě silné skupiny, které byly sdruženy okolo svých vůdců. Jedna skupina byla vedena liberálním šlechticem La Fayettem, přičemž druhá skupina byla vedena trojicí poslanců

---

¹²⁶ D. TINKOVÁ, *Revoluční Francie...*, s. 75.

¹²⁷ French Revolution Digital Archive, fond Archives Parlementaires, Archives Parlementaires De 1787 A 1860 Première Série (1787 à 1799) Tome XXXIV Du 1er Octobre Au 10 Novembre 1791. Archives Parlementaires Règne De Louis XVI Assemblée Nationale Législative, dostupné online (<https://sul-philologic.stanford.edu/philologic/archparl/navigate/34/3/2/>), [citováno k 16.6.2020].

Barnave, Duport a Lameth.¹²⁸ Členům tohoto klubu poskytoval bezpečné prostředí i salon paní de Staël.¹²⁹ Politický střed byl tvořen skupinou 345 nevyhraněných poslanců, kteří ovšem podporovali revoluci a její výdobytky. Levicová část politického spektra byla reprezentována 136 poslanci, kteří byli zapsáni v klubu jakobínském, případně v klubu kordeliérském. Vedení těchto poslanců spočívalo na bedrech poslanců Brissota a Condorceta.¹³⁰ Dalším výrazným představitelem tohoto politického uskupení byl např. abbé Fauchet. Ke kroužku poslanců sdruženým okolo Brissota se záhy přidali i poslanci z departementu Gironde. Mezi ně patřili advokáti Vergniaud, Gensonné, Guadet, Ducos a další. Tito poslanci byli mezi prvními, kteří začali prosazovat zřízení republikánské na úkor stávající konstituční monarchie. Jejich další agenda obsahovala podporu válečného tažení a rovněž tvrdý postup vůči odbojným kněžím a emigrujícím vrstvám obyvatelstva. Tyto osobnosti se v tomto období stále ještě těšili podpoře jakobínského klubu, kromě něj ovšem našli vhodné útočiště rovněž v salonu paní Marie Rolandové.¹³¹ Nejkrajnější část levice obsadili osobnosti typu Couthona, Carnota a Lindeta. Dalšími představiteli extrémní části levice, a to zejména díky svému vlivu na lidové vrstvy a spolky, byli členové kordeliérského klubu Basire, Chabot a Merlin de Thionville. Všichni tito poslanci této části politického spektra podporovali zavedení všeobecného hlasovacího práva.¹³² Pro úplnost je nutno doplnit, že ministerská křesla, která omezovala moc krále, byla obsazena členy klubu feuillantů. Významnou institucí se stal i Diplomatický výbor založený 25. října 1791. V neposlední řadě proběhla i výměna na postu pařížského starosty. Novým starostou se stal bývalý člen Ústavodárného národního shromáždění Jérôme Pétion, který v politickém souboji porazil oblíbeného markýze de La Fayette.¹³³ Poslední institucí, která kromě salonů a samotných politických klubů ovlivňovala politické dění a nálady společenských vrstev, byly Pařížské sekce, které zasedaly v každé čtvrti hlavního města a umožnily politickou angažovanost sansculotů.¹³⁴ Ti se již svým stylem oblékání, nošením charakteristických dlouhých kalhot, odlišovali od

---

¹²⁸ A. SOBOUL, *Francouzská buržoasní...*, s. 120–121.

¹²⁹ D. TINKOVÁ, *Revoluční Francie...*, s. 76.

¹³⁰ A. SOBOUL, *Francouzská buržoasní...*, s. 121.

¹³¹ D. TINKOVÁ, *Revoluční Francie...*, s. 76.

¹³² A. SOBOUL, *Francouzská buržoasní...*, s. 121.

¹³³ D. TINKOVÁ, *Revoluční Francie...*, s. 77.

¹³⁴ A. SOBOUL, *Francouzská buržoasní...*, s. 122.

aristokratické vrstvy, která nosila krátké, zdobené kalhoty.¹³⁵ Pro úplnost je třeba doplnit, že i přes prosazení nemožnosti kandidatury bývalých členů Ústavodárného národního shromáždění do nového zákonodárného sboru, měli tito bývalí poslanci na politické dění vliv, a to i přímo v Zákonodárném národním shromáždění prostřednictvím dvou galerií, které byly pro tyto bývalé členy zákonodárného sboru vyhrazeny.¹³⁶

3.2 Problémy nového zákonodárného sboru

První problémy hospodárského a sociálního rázu muselo Zákonodárného národního shromáždění řešit již na podzim roku 1791. Vlivem zvýšení cen koloniálního zboží došlo k násilným nepokojům jak ve městech, tak na venkově.¹³⁷ V listopadu 1791 byly vyloupeny zásilky s obilím a trhy neměly možnost zásobení. Rolnické nepokoje zasáhly zejména zámky v jižní a střední Francii.¹³⁸ Dalším štěpícím aspektem se stala rovněž otázka soukromého vlastnictví, kdy se střetl pohled Brissota a jeho příznivců podporujících liberalismus a pohled Robespiera a jeho skupiny usilující o nastavení maximálních cen. Dalším problémem se ukázaly být náboženské neshody a nepokoje, které byly podporovány odbojným kněžstvem. Toto se ukázalo v mnoha oblastech Francie, nejviditelněji se tato situace projevila v kraji Vendée. Další problémy vyvstaly před Zákonodárným národním shromážděním ze zahraničí. Emigrace na území Trevínského arcibiskupství shromáždila vojsko a revoluce byla přímo ohrožena. Do čela této síly se postavil princ de Condé.¹³⁹ V tomto okamžiku došlo k jakémusi sjednocení Zákonodárného národního shromáždění, které na popud brissotovců s podporou příznivců La Fayettea z klubu feuillantů vydalo čtyři dekrety na obranu proti nepřátelům revoluce. První dekret z 31. října 1791 udává hraběti z Provence, bratrovi krále Ludvíka XVI., dvouměsíční lhůtu na návrat do Francie. Druhý dekret z 9. listopadu 1791 udává nutnost návratu emigrantům, pod hrozbou obvinění ze spiknutí a odebrání důchodů z jejich statků. Třetí dekret z 24. listopadu 1791 se týká odbojných kněží a požaduje jejich novou občanskou přísahu. Dekret dále

---

¹³⁵ A. SOBOUL, *Pařížští sansculoti...*, s. 24.

¹³⁶ J. MICHELET, *Francouzská...*, s. 222.

¹³⁷ Zvýšení cen tohoto koloniálního zboží bylo důsledkem povstání otroků v San Domingu.

¹³⁸ A. SOBOUL, *Francouzská buržoasní...*, s. 123.

¹³⁹ D. TINKOVÁ, *Revoluční Francie...*, s. 78.

stanovuje možnost deportace těch kněží, kteří zavádají příčinu nepokojům a přímo je podporují. Čtvrtý dekret z 29. listopadu se obrací na krále Ludvíka XVI. s žádostí o výzvu trevírskému arcibiskupu a dalším říšským knížatům za účelem ukončení vytváření vojsk a ozbrojených složek ohrožujících revoluci.¹⁴⁰ 29. listopadu 1791 též vystoupil na půdě zákonodárního sboru poslanec François de Neufchâteau s problematikou kněžích: „*Výbor mě výslovně pověřil upozorněním Národního shromáždění na otázku vyžadování občanské přísahy od odbojných kněží...*“¹⁴¹ Provázanost revolučního dění s idealistickými a filosofickými tezemi v následné diskuzi stručně vyjádřil poslanec Paganel: „*V zásadě prohlašuji, že svoboda vyznání má vždy své hranice, které představuje zřejmý zájem společnosti a rozum.*“¹⁴² V tento den byl tedy rovněž stanoven týdenní limit pro složení nové přísahy kněžstva vůči ústavě. Král Ludvík XVI. v otázce emigrantů a odbojných kněží uplatil své právo suspenzivního veta, ostatní dekrety přijal v jejich předložené podobě.¹⁴³

3.3 Nepřátelé revoluce a válka

Válka revoluční Francie, ostrůvku nového světa obklopeného světem starým, se zdála být nevyhnutelná. Válečné nálady byly totiž podporovány ze všech stran. Královská rodina viděla svou vlastní záchranu v zahraniční intervenci. Rodící se Gironda a brissotovci viděli ve válce zničení královské moci, neboť král bude donucen veřejně přiznat svou faktickou politickou pozici.¹⁴⁴ Válečné propagandě prospíval rovněž obraz veřejně neoblíbeného Rakouska, jako symbolu starého světa. Proti válce se vyslovovala jen část demokratické menšiny soustředěné okolo Maximiliena Robespiera, požadující primární vyřešení problémů domácích, neboť jen po vnitřním upevnění revoluce je možno ji exportovat do zahraničí. Robespierre si uvědomoval též zoufalou nepřipravenost země, zejména s ohledem na širokou

---

¹⁴⁰ A. SOBOUL, *Francouzská buržoasní...*, s. 124.

¹⁴¹ French Revolution Digital Archive, fond Archives Parlementaires, Archives Parlementaires De 1787 A 1860 Première Série (1787 à 1799) Tome XXXV Du 11 Novembre Au 10 Décembre 1791 Archives Parlementaires Règne De Louis XVI Assemblée Nationale Législative, dostupné online (<https://sul-philologic.stanford.edu/philologic/archparl/navigate/35/2/25/>), [citováno k 16.6.2020].

¹⁴² French Revolution Digital Archive, fond Archives Parlementaires, Archives Parlementaires De 1787 A 1860 Première Série (1787 à 1799) Tome XXXV Du 11 Novembre Au 10 Décembre 1791 Archives Parlementaires Règne De Louis XVI Assemblée Nationale Législative, dostupné online (<https://sul-philologic.stanford.edu/philologic/archparl/navigate/35/2/25/>), [citováno k 14.7.2020].

¹⁴³ D. TINKOVÁ, *Revoluční Francie...*, s. 78.

¹⁴⁴ A. SOBOUL, *Francouzská buržoasní...*, s. 125–126.

emigraci důstojnických vrstev armády. Robespierre též varoval před aristokraty usídlenými v Paříži. Mezi protiválečné politiky lze zařadit rovněž feuillanty Barnaveho, Duporta a Lametha, kteří Leopoldu II. zaslali memorandum žádající rozpuštění vojsk složených z emigrantů. Tyto snahy se ovšem proti většinově naladěné politické síle ukázaly jako liché, neboť v březnu 1792 byla odvolána protiválečná vláda a ministerské posty byly obsazeny brissotovci a poslanci Girondy. Ministerstvo financí převzal Clavière, ministerstvo vnitra převzal Roland a ministerstvo války Dumouriez. Snahy o rozpoutání války vyvrcholily 20. dubna 1792, kdy Zákodárné národní shromáždění vyhlásilo válku Rakousku.¹⁴⁵ Symbolika nového světa se rodila i ve formě hudby, již v noci z 25. na 26. dubna byla v ulicích slyšet slavná Marseillaisa zpívaná marseillaskými dobrovolníky.¹⁴⁶ Válečné tažení se ovšem nevyvíjelo podle kýžených představ, což bylo způsobeno zejména Robespierrem připomínanou absencí schopné a zkušené vrstvy generálů a důstojníků vojsk, dalším problémem se ukázala být nedostatečná výzbroj a výstroj francouzských vojáků. Situace dospěla tak daleko, že se markýz de La Fayette přiklonil k protiválečné straně reprezentované Lamethem a dalšími a požadoval ukončení ofenzivy.¹⁴⁷ Jaký to rozdíl oproti patetickým prohlášením poslance Auberta-Dubayeta z 20. dubna na půdě zákonodárního sboru: „*My chceme válku, protože ta je nutná k obraně naší svobody, a pokud všichni zahyneme, ten poslední z nás před svou smrtí vydá dekret.*“¹⁴⁸ 18. května 1792 shromáždění vojenských vůdců ve Valenciennes dokonce doporučilo králi uzavření míru.¹⁴⁹ Zákodárné národní shromáždění vlivem situace přistoupilo k vydání dalších dekretů zaměřených proti emigraci a odbojným kněžím.¹⁵⁰ 6. dubna 1792 bylo Zákodárným národním shromážděním opětovně zakázáno nosit kněžím pracovní oděv mimo výkon jejich stanovené funkce.¹⁵¹ 27. května 1792 byl vydán dekret rozpouštějící královskou gardu. 29. května 1792 bylo dále dekretem rozhodnuto o

---

¹⁴⁵ Zákodárné národní shromáždění vyhlásilo válku konkrétně králi českému a uherskému, šlo tedy o cílenou personifikaci na starý světový řád.

¹⁴⁶ Autorem této skladby byl mladý vojenský kapitán Rouget de Lisle.

¹⁴⁷ D. TINKOVÁ, *Revoluční Francie...*, s. 80–81.

¹⁴⁸ French Revolution Digital Archive, fond Archives Parlementaires, Archives Parlementaires De 1787 A 1860 Première Série (1787 à 1799) Tome XLII Du 17 Avril 1792 Au 4 Mai 1792 Au Matin, Archives Parlementaires Règne De Louis XVI Assemblée Nationale Législative, dostupné online (<https://sul-philologic.stanford.edu/philologic/archparl/navigate/42/2/9/>), [citováno k 17.6.2020].

¹⁴⁹ A. SOBOUL, *Francouzská buržoasní...*, s. 129.

¹⁵⁰ D. TINKOVÁ, *Revoluční Francie...*, s. 82.

¹⁵¹ A. SOBOUL, *Velká francouzská...*, s. 191.

deportaci odbojných kněží, kteří byli udáni alespoň dvaceti občany svého departementu. 4. června 1792 byl vydán dekret, který zřizoval tábor pro dvacet tisíc federovaných národních gardistů. Dekret byl vydán zejména s ohledem na obavy z útoku ozbrojených složek, které byly spojeny s králem, oficiálně však dekret hovořil o zřízení tábora pro účely slavnosti Federace. Ludvík XVI. následně vetoval dekrety, i přes naléhání ministra vnitra Rolanda, týkající se odbojných kněží a zřízení tábora pro národní gardu, a následně rovněž sesadil stávající vládu a obsadil ji opět ministry z feuillantského klubu.¹⁵² La Fayette, posílen znovuoobením feuillantského vlivu, 18. června 1792 vyzval Zákonodárné národní shromáždění ke zničení demokratické opozice. To přirozeně vyvolalo obavy z návratu královské moci, zničení výdobytků ústavy a zničení jakobínského klubu.¹⁵³ V Zákonodárném národním shromáždění na La Fayettea reagoval zejména poslanec Vergniaud: „*Neobviňuji zde záměry pana La Fayettea, věřím tomu, že jeho záměry jsou čisté. Přesto se domnívám, že je nutno hájit neposkvřenost zásad i proti generálům, ve které vkládáme tu největší důvěru.*“¹⁵⁴ Na půdě zákonodárního sboru se rozhořela vášnivá diskuze, ve které byl dopis La Fayettea probírán ze všech stran, poslanec Guyton-Morveau prohlásil: „*Údajný dopis pana La Fayettea je důsledek velkého spiknutí proti svobodě.*“¹⁵⁵ A poslanec Guadet dodal: „*Je nemožné, aby dopis, který jste nyní četli, pocházel od pana La Fayettea.*“¹⁵⁶ Na La Fayettea se ovšem rozhodl zareagovat též kordeliérský klub, který 20. června 1792 zorganizoval lidovou demonstraci, která dorazila až do zámku v Tuileries, nicméně král svá rozhodnutí odmítl změnit. 28. června 1792 dorazil La Fayette osobně do Zákonodárního národního shromáždění a požadoval zrušení jakobínského klubu. Vlivem zapojení

---

¹⁵² D. TINKOVÁ, *Revoluční Francie...*, s. 82.

¹⁵³ A. SOBOUL, *Francouzská buržoasní...*, s. 130.

¹⁵⁴ French Revolution Digital Archive, fond Archives Parlementaires, Archives Parlementaires De 1787 A 1860 Première Série (1787 à 1799) Tome XLV Du 9 Juin 1792 Au Matin, Au 30 Juin 1792 Au Matin Archives Parlementaires Règne De Louis XVI Assemblée Nationale Législative, dostupné online (<https://sul-philologic.stanford.edu/philologic/archparl/navigate/45/2/17/>), [citováno k 17.6.2020].

¹⁵⁵ French Revolution Digital Archive, fond Archives Parlementaires, Archives Parlementaires De 1787 A 1860 Première Série (1787 à 1799) Tome XLV Du 9 Juin 1792 Au Matin, Au 30 Juin 1792 Au Matin Archives Parlementaires Règne De Louis XVI Assemblée Nationale Législative, dostupné online (<https://sul-philologic.stanford.edu/philologic/archparl/navigate/45/2/17/>), [citováno k 17.6.2020].

¹⁵⁶ French Revolution Digital Archive, fond Archives Parlementaires, Archives Parlementaires De 1787 A 1860 Première Série (1787 à 1799) Tome XLV Du 9 Juin 1792 Au Matin, Au 30 Juin 1792 Au Matin Archives Parlementaires Règne De Louis XVI Assemblée Nationale Législative, dostupné online (<https://sul-philologic.stanford.edu/philologic/archparl/navigate/45/2/17/>), [citováno k 17.6.2020].

pruské armády do protirevolučního tažení se ovšem celková situace změnila a již i na půdě Zákonodárného národního shromáždění se Gironda, např. ústy poslance Vergniauda, zapojila do otevřeného konfliktu s Ludvíkem XVI.¹⁵⁷ To, že se Francie mění, bylo potvrzeno 5. července 1792, kdy byla Zákonodárným národním shromážděním stanovena povinnost nosit třibarevnou kokardu, kromě ní byly podpořeny i další symboly nového světa jako oltář vlasti, stromy svobody či čapka svobody.¹⁵⁸ Tento přístup oslavy svobody za současného odstříhnutí revolučních slavností od církevních znaků je pro revoluční Francii typický, církevní podoba svátků je nahrazena ideálem občanským za současného vyzdvihování samotné revoluce jako nejvyšší hodnoty.¹⁵⁹ 7. července 1792 byl odvolán pařížský starosta girondin Jérôme Pétion, přičemž 10. července 1792 byli odvoláni i ministři z feuillanstského klubu. Všeobecný pocit krize, zmatku a strachu dokresluje prohlášení Zákonodárného národního shromáždění z 11. července 1792, kterým se povolávali do zbraně všichni příslušníci národní gardy. Ke slovu se přihlásily i pařížské sekce, které drtivou většinou požadovaly sesazení krále.¹⁶⁰ V Zákonodárném národním shromáždění poslanec Vergniaud pateticky volal: „*Pospěšte, občané, zachraňte svobodu a pomstěte vaši slávu. Národní shromáždění prohlašuje, že vlast je v nebezpečí!*“¹⁶¹ Jen chvíli po něm burcoval národ k boji i poslanec Viénot-Vaublanc, když prohlásil: „*Stateční válečníci, ústava musí zvítězit, jinak musí být francouzský národ pokryt nesmazatelnou hanbou! Vaši spoluobčané jsou připraveni vám jakkoliv pomoci.*“¹⁶² Tyto projevy se obecně nesou ve stínu ohrožení státu a samotných revolučních zásad, jejich hlavním cílem je tedy aktivizace vlasteneckých nálad, které by dokázaly obyvatelstvo francouzského státu sjednotit na základě společného zájmu. Girondini se již v této době pokusili přimět krále k demisi, Ludvík XVI. nicméně všechny pokusy kategoricky odmítl.

---

¹⁵⁷ D. TINKOVÁ, *Revoluční Francie...*, s. 82–83.

¹⁵⁸ L. HUNTOVÁ, *Francouzská revoluce...*, s. 80.

¹⁵⁹ Mona OZOUF, *Revoluční svátky 1789–1799*, Brno 2006, s. 77.

¹⁶⁰ K sesazení krále se prostřednictvím peticí vyslovilo 47 ze 48 pařížských sekcí.

¹⁶¹ French Revolution Digital Archive, fond Archives Parlementaires, Archives Parlementaires De 1787 A 1860 Première Série (1787 à 1799) Tome XLVI Du 30 Juin 1792 Au Soir, Au 20 Juillet 1792 Au Soir. Archives Parlementaires Règne De Louis XVI Assemblée Nationale Législative, dostupné online (<https://sul-philologic.stanford.edu/philologic/archpar/navigate/46/2/20/>), [citováno k 15.7.2020].

¹⁶² French Revolution Digital Archive, fond Archives Parlementaires, Archives Parlementaires De 1787 A 1860 Première Série (1787 à 1799) Tome XLVI Du 30 Juin 1792 Au Soir, Au 20 Juillet 1792 Au Soir. Archives Parlementaires Règne De Louis XVI Assemblée Nationale Législative, dostupné online (<https://sul-philologic.stanford.edu/philologic/archpar/navigate/46/2/20/>), [citováno k 18.6.2020].

Symbolickou poslední kapkou byl Manifest vévody Brunšvického vydaný dne 25. července 1792, ve kterém bylo francouzskému národu vyhrožováno útokem a násilím v případě ohrožení krále a jeho rodiny.¹⁶³ 25. července 1792 ovládla Zákodárné národní shromáždění diskuze o možnostech ozbrojení francouzského obyvatelstva a obraně francouzského státu, poslanec Carnot ve svém příspěvku o této problematice prohlásil: „*Existuje 35 milionů mužů, kteří jsou svobodní, tito muži přísahali, že se otroky znovu nestanou.*“¹⁶⁴

3.4 Konec království a nový svět

Lidové vrstvy se ohrožením revoluce aktivizovaly, všeobecné povstání však bylo odloženo do té doby, než budou Zákodárným národním shromážděním projednány petice pařížských sekcí o sesazení Ludvíka XVI. I přes naléhání sekce z předměstí svatého Antonína však ještě 9. srpna 1792 Zákodárné národní shromáždění nemělo žádný výsledek jednání. Díky příchodu marseilleských dobrovolníků vyzvaly pařížské sekce 10. srpna 1792 k povstání a byla ovládnuta pařížská radnice, která pod vedením zástupců pařížských sekcí převzala název „Povstalecká komuna.“ Společně s národní gardou poté lidové vrstvy zaútočily na královský zámek v Tuileries, který byl vydrancován. Král se v průběhu povstání ze zámku přemístil do zámecké jízdárny, kde Zákodárné národní shromáždění zasedalo. To nakonec krále Ludvíka XVI. sesadilo a vydalo Povstalecké komuně, která jej internovala ve vězení v Templu. Nové státní zřízení tak vytanulo z ulice, což byla pro girondinské poslance, prosazující legální ustavení republiky formou dekretu, velká rána. Svou velkou politickou kariéru ovšem během tohoto povstání započal, za přispění Camilla Desmoulinse, Georges-Jacques Danton.¹⁶⁵ Tento živelný muž se stal jednou z nejvýznamnějších osobností revoluce, která ho nakonec sama pozřela. Snad i proto, že se Dantonova živelnost střetla s Robespierrovou chladnokrevností a strategií.¹⁶⁶

---

¹⁶³ D. TINKOVÁ, *Revoluční Francie...*, s. 83.

¹⁶⁴ French Revolution Digital Archive, fond Archives Parlamentaires, Archives Parlamentaires De 1787 A 1860 Première Série (1787 à 1799) Tome XLVII Du 21 Juillet 1792, Au 10 Aout 1792. Archives Parlementaires Règne De Louis XVI Assemblée Nationale Législative, dostupné online (<https://sul-philologic.stanford.edu/philologic/archparl/navigate/47/2/8/>), [citováno k 18.6.2020].

¹⁶⁵ D. TINKOVÁ, *Revoluční Francie...*, s. 84–85.

¹⁶⁶ Alphonse de LAMARTIN, *Historie Girondinů*, Praha 1852, s. 3.

3.5 Zářijové masakry

10. srpna byl král Ludvík XVI. Zákonodárným národním shromážděním sesazen, nicméně monarchie po určitou dobu stále ještě existovala. V tomto období nabíraly na intenzitě problémy mezi Zákonodárným národním shromážděním a Povstaleckou komunou. Georges Danton v čele Výkonného výboru poté působil jako prostředník mezi těmito institucemi. Revoluční Francií se prohnala personální bouře, pařížským starostou, který stál v čele Povstalecké komuny, se stal Jean-Nicolas Pache a prokurátorem byl jmenován kordeliér Gaspard Chaumette. Zástupcem prokurátora byl jmenován další kordeliér Jacques-René Hébert a vedení národních gard přešlo do rukou radikála Santerra. Byl vytvořen rovněž tzv. Dozorčí výbor, ve kterém byl přítomen i žurnalista Jean-Paul Marat. Z pařížských sekcí se začaly ozývat dokonce i hlasy volající po úplné přímé demokracii.¹⁶⁷ Pařížská komuna též ve svém radikalismu přistoupila na stranu extrémního odporu vůči církvi a docházelo k rušení katolického kultu v regionech. Kromě toho byly zakázány slavnosti mimo kostely, byly stanoveny jednotné obřady pro všechny obyvatele a na hřbitovy byly usazovány sochy spánku, všechny tyto kroky měly oslabit pozici katolického vyznání.¹⁶⁸ 11. srpna 1792 byl na návrh poslance Vergniauda přijat dekret o vytvoření Národního konventu, republikánského shromáždění, které by přineslo Francii republikánskou ústavu. Bylo rovněž zrušeno rozdělení na aktivní a pasivní občany, jedinými podmínkami zvolení zůstal věk nad 25 let, pobyt v místě bydliště alespoň jeden rok a jiné postavení než ve služebném poměru.¹⁶⁹

19. srpna se pokusil markýz de La Fayette o uchopení politické moci, nicméně byl zadržen Rakušany a uvězněn, poté již nic nebránilo radikálním krokům. 26. srpna 1792 byl Zákonodárným národním shromážděním vydán dekret o deportaci odbojných kněží do Guyany, pokud do 14 dní neopustí území Francie. 28. září 1792 byly úplně zrušeny vrchnostenské dávky. V září Zákonodárné národní shromáždění přistoupilo k opatření povolujícím okresním správám pořádat soupisy obilí pro trhy. Povstalecká komuna i přes odpor Zákonodárného národního

---

¹⁶⁷ D. TINKOVÁ, *Revoluční Francie...*, s. 86.

¹⁶⁸ Tomáš Garrigue MASARYK, *Kult rozumu a nejvyšší bytosti (1793–1794)*, Praha 1934, s. 13–14.

¹⁶⁹ D. TINKOVÁ, *Revoluční Francie...*, s. 87–88.

shromáždění prosadila ustavení mimořádného trestního soudu, do kterého byli dosazováni jeho členové přímo pařížskými sekcemi. Radikalizace neminula ani jakobínský klub, který změnil svůj oficiální název na „Společnost přátel svobody a rovnosti.“ V západofrancouzském departementu Vendée ovšem stále hrozilo rolnické povstání a vlivem vojenských porážek bylo hlavní město Francie v ohrožení, což spustilo další vlnu formování dobrovolnických jednotek. Vzhledem k rozšířené informaci o vzpouře zatčených vypukly 2. září 1792 útoky na zatčené vězně ve věznicích.¹⁷⁰ Mezi 2. a 5. zářím došlo k usmrcení téměř 1500 vězňů. Zákonodárné národní shromáždění rozhodlo o zrušení monarchie až 4. září 1792, kdy již probíhaly volby do nového, republikánského, shromáždění. 20. září byly přijaty poslední zákony, a sice laicizace matrik a povolení rozvodu. V tento den bylo Zákonodárné národní shromáždění definitivně rozpuštěno.¹⁷¹

3.6 Přejchodné období revoluce?

Byť měl král Ludvík XVI. ústavou garantováno množství pravomocí, omezení jeho absolutní moci přineslo přirozené rozmělnění faktické i symbolické politické síly do několika center. Období Zákonodárného národního shromáždění tedy lze charakterizovat jako jakési přechodné období, ve kterém došlo ke konsolidaci pozic nově etablovaných center politické moci. Vzhledem k tomu, že Zákonodárné národní shromáždění muselo řešit množství významných požadavků sociálního rázu, lze již též vysledovat zcela zřetelné rozdělení politických postojů na základě představ ekonomického uspořádání. Význačným problémem se stala rovněž otázka války, kterou podporovaly téměř všechny strany konfliktu jako jistou formu nastartování ekonomiky a nástroje politického nátlaku. Lze konstatovat, že vliv politických skupin a frakcí v období Zákonodárného národního shromáždění významně zesílil, a to zejména s ohledem na mimo parlamentní působení politických elit, které zasedaly v rámci Ústavodárného národního shromáždění. I přes určitý idealismus některých skupin a jedinců je zde již zřetelný strach ze ztráty vydaného politického kapitálu, který otevíral dveře do dalších oblastí francouzského státu, což můžeme hodnotit jako přechod od politiky idealistické

---

¹⁷⁰ Tyto činy byly podporovány jak lidovými vůdci Povstalecké komuny, tak zejména žurnalistou Jeanem-Paulem Maratem.

¹⁷¹ D. TINKOVÁ, *Revoluční Francie...*, s. 86–88.

k realismu, ve kterém se primárním cílem stalo udržení a konsolidace získaných pozic, a to i prostřednictvím násilných činů.

4 Období Národního konventu 1792–1793

Národní Konvent představoval nejdemokratičtější zákonodárny sbor, jaký Francie dosud zažila, zástupci lidu byli zvoleni všeobecným hlasováním, z něhož byly vyloučeny ženy, osoby, které se nacházely ve služebném poměru a muži mladší dvaceti pěti let.¹⁷² Význam samotných voleb nelze nijak bagatelizovat, neboť volby představovaly v revolučním dění takřka posvátný rituál, který v sobě spojoval hrdost na nově nabytou suverenitu národa a splnění občanské povinnosti, nehledě na skutečnost, že volby rovněž skýtaly novou příležitost pro vybudování velké kariéry.¹⁷³ Samotný název byl odvozen od sdružení delegátů 13 amerických států, které v roce 1787 sepsalo vlastní ústavu. Národní Konvent zasedal od roku 1792 do roku 1795, nicméně období let 1793 až 1795 se v jistém smyslu od předchozího období nepochybně lišilo. V roce 1792 však Národní konvent vstupoval do nové epochy lidstva, 21. září 1792 byla ve Francii vyhlášena republika a všudypřítomný pocit nového světa byl následující den umocněn zavedením republikánského kalendáře, který započal slavný „rok jedna.“ Je důležité si uvědomit výjimečnou symboličnost tohoto kroku, který významně ovlivnil každodenní život francouzského státu. 25. září 1792 Národní konvent již jen potvrdil jednotu mladé francouzské republiky přijetím preambule poslance Couthona.¹⁷⁴ Tento poslanec v Národním konventu hřimal: „*Žádám Vás, abychom se zabývali republikou, ne jednotlivci.*“ Dále tento poslanec uvedl: „*A nyní Vás žádám o uložení trestu každému, kdo by navrhoval zavedení diktatury.*“¹⁷⁵ Jednota národa byla ovšem opět jen zdánlivá, neboť dříve v tento den poslanci Girondy ostentativně obvinili Jeana-Paula Marata z přípravy diktatury. Ten ve svém klasicky emotivním proslovu navazuje na Couthona: „*A též proti spiklencům, kteří by sami sebe prohlásili nedotknutelnými. Pokud na lid vztáhnete ruku, lid vaše*

---

¹⁷² D. TINKOVÁ, *Revoluční Francie...*, s. 89.

¹⁷³ L. HUNTOVÁ, *Francouzská revoluce...*, s. 145–146.

¹⁷⁴ D. TINKOVÁ, *Revoluční Francie...*, s. 88–92.

¹⁷⁵ French Revolution Digital Archive, fond Archives Parlementaires, Archives Parlementaires De 1787 A 1860 Première Série (1787 à 1799) Tome LII Du 22 Septembre 1792 Au 26 Octobre 1792 Archives Parlementaires République Française Convention Nationale, dostupné online (<https://sul-philologic.stanford.edu/philologic/archparl/navigate/52/3/9/>), [citováno k 19.6.2020].

dekrety roztrhá.“¹⁷⁶ A na konci října 1792 dokonce poslanec Louvet obvinil Maximiliena Robespiera ze stejného úmyslu.¹⁷⁷ „*Stavím se proti tobě, Robespierre, a žádám o slovo, abych tě obvinil.*“ Tak uvedl Louvet svou řeč a dále pokračoval: „*Ano, Robespierre, já jsem ten, kdo tě obviňuje!*“¹⁷⁸ Oporu pro svou obhajobu však Robespierre našel v Dantonovi: „*Pokračuj, Robespierre, jsou zde dobří občané, kteří Tě slyší.*“¹⁷⁹ Pro Národní konvent je však charakteristické, že se termín „revoluce“ stal téměř posvátným majetkem, který ospravedlňoval kroky a rozhodnutí této politické instituce.¹⁸⁰ Z hlediska těchto projevů lze vysledovat jakýsi pocit kolektivní identity, který je v tomto období již v rámci jednotlivých politických skupin dostatečně etablovaný, a můžeme konstatovat, že působení politického vlivu je organizováno na systematické bázi v rámci hierarchického uspořádání daného subjektu.

4.1 Zasedání Národního konventu a jeho významní členové

Národní konvent, oproti přechozímu Ústavodárnému národnímu shromáždění a Zákonodárnému národnímu shromáždění, byl představitelem nejen moci zákonodárné, ale rovněž i moci výkonné. Při zahájení zasedání Národního konventu bylo založeno 21 výborů, které představovaly výkonnou moc.¹⁸¹ Nejvýznamnějším výborem se stal Výbor veřejné bezpečnosti, který byl ve své podstatě analogií ministerstva vnitra a řídil činnost policie. Místem zasedání byla jako v případě přechozích zákonodárných sborů jízdárna tuilerijského zámku obdélníkového tvaru. Vzhledem ke špatným akustickým vlastnostem tohoto prostoru došlo 10. května 1793 k přestěhování Národního konventu do nových,

---

¹⁷⁶ French Revolution Digital Archive, fond Archives Parlementaires, Archives Parlementaires De 1787 A 1860 Première Série (1787 à 1799) Tome LII Du 22 Septembre 1792 Au 26 Octobre 1792 Archives Parlementaires République Française Convention Nationale, dostupné online (<https://sul-philologic.stanford.edu/philologic/archparl/navigate/52/3/9/>), [citováno k 19.6.2020].

¹⁷⁷ A. SOBOUL, *Francouzská buržoasní...*, s. 144–145.

¹⁷⁸ French Revolution Digital Archive, fond Archives Parlementaires, Archives Parlementaires De 1787 A 1860 Première Série (1787 à 1799) Tome LIII 27 Octobre 1792 Au 30 Novembre 1792 Archives Parlementaires, dostupné online (<https://sul-philologic.stanford.edu/philologic/archparl/navigate/53/3/>) [citováno k 19.6.2020]

¹⁷⁹ French Revolution Digital Archive, fond Archives Parlementaires, Archives Parlementaires De 1787 A 1860 Première Série (1787 à 1799) Tome LIII 27 Octobre 1792 Au 30 Novembre 1792 Archives Parlementaires, dostupné online (<https://sul-philologic.stanford.edu/philologic/archparl/navigate/53/3/>) [citováno k 19.6.2020]

¹⁸⁰ Miroslav HROCH, *Buržoasní revoluce v Evropě*, Praha 1981, s. 17.

¹⁸¹ Mezi tyto výbory patřil např. Výbor pro válku a armády, Ústavní výbor, Výbor finanční, Výbor pro veřejné vzdělání a další.

danému účelu přizpůsobených prostor v prostředí zámku Tuileries. Tvar tohoto jednacího sálu byl přestaven do podoby amfiteátru. Z hlediska uživatelské přívětivosti je jistě nutné podotknout, že v rámci těchto nových prostor byly připraveny i prostory pro stravování a lóže pro novináře.¹⁸²

V Národním konventu celkově zasedalo 749 poslanců, přičemž bylo stanoveno 154 náhradníků. Mezi poslanci byli zastoupeni především právníci a krajší funkcionáři, dále však mezi poslanci šlo nalézt duchovní, umělce, žurnalisty či vědce. Zasedání Národního konventu začínalo pravidelně v 9 hodin ráno, přičemž minimální délka jednání byla stanovena na 6 hodin. Hlasování probíhalo obvykle povstáním poslanců, k jinému způsobu hlasování docházelo spíše výjimečně. Otevřenost jednání byla demonstrována skutečností, že se jednání Národního konventu mohl účastnit jakýkoliv občan.¹⁸³

4.1.1 Gironda versus Hora

Označení Gironda, postupně široce užívané moderní historiografií pro popis mnohem širší skupiny, než jen skupiny poslanců skutečně pocházejících z departementu Gironde, jako byli poslanci Guadet, Gensonné či Vergniaud, nebyla v době samotné revoluce nijak rozšířena.¹⁸⁴ Ať už je toto označení užito, či nikoliv, tato skupina poslanců většinou zaměřila své úsilí na podporu provincií, postavila se na odpor vůči zářijovým masakrům a jasně se postavila za principy hospodářského liberalismu ruku v ruce s ochranou nedotknutelnosti soukromého vlastnictví. Kromě zmíněných poslanců departementu Gironde se v této skupině angažoval např. Jérôme Pétion, filosof Condorcet, bývalý ministr vnitra Roland, lékař Salles, Brissot či Buzot.¹⁸⁵ Název Hora, či také montagnardi, byl naproti tomu odvozen z polohy míst, ve kterých tito poslanci v Národním konventu zasedali, neboť jejich místa byla umístěna v horních lavicích. V úvodním období Národního konventu rozhodně nepředstavovali poslanci této skupiny, přirozeně až na výjimky, extrémní politické názory, neboť mnoho těchto poslanců získalo díky revoluci relativně slušné sociální postavení a finanční zajištění. Faktem ovšem zůstává, že

---

¹⁸² D. TINKOVÁ, *Revoluční Francie...*, s. 90–91.

¹⁸³ Tamtéž, s. 91.

¹⁸⁴ Označení „girondini“ bylo zpopularizováno víceméně až okolo roku 1848 díky dílu *Historie Girondinů* autora Alphonse de Lamartine.

¹⁸⁵ D. TINKOVÁ, *Revoluční Francie...*, s. 93–97.

Hora hájila zájmy lidových vrstev a prosazovala sociálněji program než výše zmiňovaní poslanci Girondy. Poslanci Hory pocházeli většinou z Paříže a jejich minulost byla spojena jak s jakobínským klubem, tak s klubem kordeliérským. Mezi nejznámější poslance patřily osobnosti jako Maximilien Robespierre, Georges Danton, umělec David, žurnalisté Jean-Paul Marat a Camille Desmoulins, Collot d'Herbois, Billaud-Varenne, Fouché a pozdější blízcí Robespierrovi spolupracovníci Saint-Just a Couthon.¹⁸⁶ Třetí část Národního konventu tvořila skupina poslanců zvaná Bahno či Planina. Toto nelichotivé označení si tito poslanci vysloužili kvůli svému pragmatickému postoji, v rámci kterého se při jednání obvyčejně přiklonili k té straně, ze které plynul větší užitek. Mezi tyto poslance lze zařadit abbé Sieyès, Cambona či Barère.¹⁸⁷

4.2 Definitivní konec starého světa

Národní konvent byl ve svých počátcích ovládn girondinskými poslanci, není tedy náhodou, že již při svém prvním zasedání Národní konvent odhlasoval jasné odmítnutí diktatury a rovněž i odmítnutí pozemkové reformy, neboť obrana soukromého vlastnictví byla pro tyto poslance jasnou prioritou.¹⁸⁸ Počátek konce girondinské vlády nad Národním konventem však započal spolu se soudem sesazeného krále Ludvíka, nyní již občana Ludvíka Kapeta. Bývalý zákonodárný sbor nechal tuto královskou otázku ve své podstatě svému osudu a přenechal její řešení Národnímu konventu, ten se tímto problémem začal zabývat zejména s ohledem na požadavky pařížských sekcí a jakobínského klubu. 1. října 1792 tedy Národní konvent odebral Dozorčímu výboru komuny materiály, týkající se teoretické obžaloby sesazeného krále. K tomuto účelu byla zřízena parlamentní komise o 24 členech, tato komise byla složena zejména z girondinských poslanců, kteří se museli potýkat s mnoha právními problémy. Komise musela vyřešit, zda je možné soudit krále jako osobu, či jako instituci, a v takovém případě nebylo jasné, zda má být souzen král absolutní monarchie či monarchie konstituční ustavené roku 1791. Dalším problémem byla rovněž otázka soudu, který by měl pravomoc soudit krále. Již v počátku procesu bylo jasné, že názory girondinských poslanců,

---

¹⁸⁶ V roce 1793 disponovala Gironda v Národním konventu 136 členy, naproti tomu Hora disponovala počtem 267 členů.

¹⁸⁷ D. TINKOVÁ, *Revoluční Francie...*, s. 94–97.

¹⁸⁸ A. SOBOUL, *Francouzská buržoasní...*, s. 143–144.

prosazujících zdrženlivý postoj, a názory poslanců montagnardských poslanců, prosazující nekompromisní proces, budou v nesmiřitelném rozporu. V listopadu roku 1792 bylo parlamentní komisí stanoveno, že proces proběhnout může, neboť krále soudit lze. Soudcem měl být samotný Národní konvent. Pro konečné stíhání Ludvíka XVI. nakonec hovořilo několik argumentů, mezi které patřil zejména králův pokus o emigraci, který způsobil následnou vareneskou krizi. Dalším argumentem bylo velení cizí armádě a rovněž odmítnutí přísahy na ústavu. Do této chvíle byla otázka samotného procesu citlivou záležitostí a nad celým problémem panovaly značné rozpaky. Obrat v této situaci nastal 13. listopadu 1792, kdy v Národním konventu vystoupil radikál Saint-Just, pozdější spolupracovník Maximiliena Robespiera, který ve svém projevu přenesl diskuzi do emocionální roviny a fakticky přednesl otázku procesu s králem jako problém politický, nikoliv právní.¹⁸⁹ Saint-Just ve svém proslovu hřímal: „*Ludvík byl další Catilina, vrah, stejně jako tento římský konzul, složil přísahu, že spasí zemi. Ludvík však bojoval s lidem, a byl poražen.*“¹⁹⁰ Saint-Just tímto krokem radikálně změnil rozpačitou diskuzi, do které se dříve např. poslanec Pétion de Villeneuve připojil slovy: „*Žádám, abychom se, bez vytáček, jednoduše zabývali touto otázkou: Může být král souzen?*“¹⁹¹ Ostatně tato diskuze byla otázkami podobného typu doslova prodchnutá, po Pétionu de Villeneuve se slova ujal občan Morisson: „*Může být Ludvík XVI. souzen? A je v zájmu republiky, aby byl souzen?*“¹⁹² Z hlediska aktivizace a osvěty širokých mas je nutno zmínit projev Barèra de Vieuzaca, který do diskuze přispěl tímto návrhem: *Žádám, aby byly všechny projevy, které se budou konati před soudem Ludvíka XVI., vytištěny a šířeny po republice.*¹⁹³ Poslední

---

¹⁸⁹ D. TINKOVÁ, *Revoluční Francie...*, s. 100–102.

¹⁹⁰ French Revolution Digital Archive, fond Archives Parlementaires, Archives Parlementaires De 1787 A 1860 Première Série (1787 à 1799) Tome LIII 27 Octobre 1792 Au 30 Novembre 1792 Archives Parlementaires Convention Nationale, dostupné online (<https://sul-philologic.stanford.edu/philologic/archparl/navigate/53/3/20/>), [citováno k 20.6.2020].

¹⁹¹ French Revolution Digital Archive, fond Archives Parlementaires, Archives Parlementaires De 1787 A 1860 Première Série (1787 à 1799) Tome LIII 27 Octobre 1792 Au 30 Novembre 1792 Archives Parlementaires Convention Nationale, dostupné online (<https://sul-philologic.stanford.edu/philologic/archparl/navigate/53/3/20/>), [citováno k 15.7.2020].

¹⁹² French Revolution Digital Archive, fond Archives Parlementaires, Archives Parlementaires De 1787 A 1860 Première Série (1787 à 1799) Tome LIII 27 Octobre 1792 Au 30 Novembre 1792 Archives Parlementaires Convention Nationale, dostupné online (<https://sul-philologic.stanford.edu/philologic/archparl/navigate/53/3/20/>), [citováno k 15.7.2020].

¹⁹³ French Revolution Digital Archive, fond Archives Parlementaires, Archives Parlementaires De 1787 A 1860 Première Série (1787 à 1799) Tome LIII 27 Octobre 1792 Au 30 Novembre 1792 Archives Parlementaires Convention Nationale, dostupné online (<https://sul-philologic.stanford.edu/philologic/archparl/navigate/53/3/20/>), [citováno k 15.7.2020].

tečkou, která stvrdila osud Ludvíka XVI. byl nález železné skříně, ukryté v tajné skrýši ve zdi zámku, která obsahovala královu korespondenci se zahraničními subjekty ohledně vojenské intervence. 3. prosince 1792 Maximilien Robespierre podpořil dřívější názor Saint-Justa ohledně odsouzení krále jako symbolu starého řádu, se kterým je nutno se vypořádat. Národní konvent následně 6. prosince 1792 jmenoval komisi, která měla za úkol připravit seznam zločinů bývalého krále. Samotný soud s Ludvíkem XVI. započal 11. prosince, obžaloba byla vypracována Lindetem.¹⁹⁴ Již dříve byl ovšem na návrh Jeana-Paula Marata stanoven rámeček hlasování, které mělo probíhat jmenovitě za účelem efektivního nátlaku nálad lidových vrstev na poslance.¹⁹⁵ Obhájci sesazeného krále se stali Malesherbes, de Sèze a Tronchet, kteří své obhajoby založili na ústavě z roku 1791, kde byla stanovena nedotknutelnost krále. Byť byly ovšem lidové vrstvy většinou naladěny proti králi, v Národním konventu zaznívaly hlasy, které se ještě v tento okamžik snažily tvrdý rozsudek nad králem alespoň zmírnit. Girondini Brissot i Vergniaud se totiž obávali, že poprava krále přinese další ohrožení Francie ze strany Španělska a Anglie, které proti takovému útoku na krále zakročí.¹⁹⁶ Diskuze nad rozsudkem započala 14. ledna 1793, v rámci diskuze byly probírány tři otázky. První se týkala samotné viny bývalého krále, druhá otázka se týkala možnosti odvolání krále k lidu, jak bylo již dříve navrženo girondinskými poslanci, a třetí otázka poté řešila samotný trest Ludvíka XVI.¹⁹⁷ Vina Ludvíka XVI. byla přijata Národním konventem téměř jednohlasně. Druhá otázka, týkající se možnosti odvolání, byla odmítnuta poměrem 424 hlasů proti 287 hlasům zejména girondinských poslanců. Hlasování ohledně rozsudku nad sesazeným králem proběhlo jmenovitě, probíhalo od 16. ledna do 17. ledna 1793. O smrti Ludvíka XVI. rozhodlo 361 hlasů proti 360, tedy absolutní většina jednoho hlasu.¹⁹⁸ 20. ledna 1793 došlo k vraždě Michela Le Pelletiera de Saint-Fargeau, jednoho z poslanců, který hlasoval pro královu smrt.¹⁹⁹ Tato událost měla za následek zrušení dekretu o stíhání viníků zářijových masakrů, který rovněž 20. ledna 1793 Národním konventem protlačila Gironda.²⁰⁰

---

¹⁹⁴ A. SOBOUL, *Francouzská buržoasní...*, s. 148–149.

¹⁹⁵ Daniela TINKOVÁ, *Jakobíni v sutaně: neklidní kněží, strach z revoluce a konec osvícenství na Moravě*, Praha 2011, s. 132.

¹⁹⁶ D. TINKOVÁ, *Revoluční Francie...*, s. 102–103.

¹⁹⁷ A. SOBOUL, *Francouzská buržoasní...*, s. 149.

¹⁹⁸ Gironda v tento okamžik přistoupila k poslední možnosti odkladu popravy, nicméně i tento návrh byl odmítnut 380 hlasy proti 310 hlasům.

¹⁹⁹ D. TINKOVÁ, *Revoluční Francie...*, s. 104.

²⁰⁰ A. MATHIEZ, *Francouzská...*, s. 233.

21. ledna 1793 byl na Náměstí revoluce popraven sesazený král, nyní vystupující již jen pod občanským jménem Ludvík Kapet, a s ním i poslední zbytky královské autority revoluční Francie.²⁰¹ Tento čin přirozeně otrásl celou Evropou, a to zejména rakouskou monarchií, která byla s Francií na první pohled spojena osobou královny Marie Antoinetty, důkazem tohoto je akce zjišťující náladu v této zemi a postoje obyvatel po tomto činu.²⁰² Celý proces byl tedy rozhodnut již ve svém počátku, jak je cítit z Robespierrova proslovu 3. prosince: „... *Ludvík byl svržen svými vlastními zločiny, Ludvík odsoudil lid Francie jako vzbouřence, k jejichž potrestání přivolal tyranské zbraně svých stoupců, vítězství a lid však rozhodli, že to Ludvík se vzbouřil, Ludvík proto nemůže být souzen, on již odsouzen je, jinak není republika svobodná.*“²⁰³ Toho dne Robespierre v Národním konventu vystoupil několikrát, ve svém pozdějším vystoupení ještě přitvrdil: „*Ludvík XVI., zrádce národa, nepřítel lidstva, bude potrestán smrtí na tom stejném místě, kde 10. srpna hynuli obránci svobody.*“²⁰⁴

4.3 Nový jakobínský svět

Národní konvent se začal ubírat jakobínským směrem, situace pro Francii ovšem nebyla nijak příznivá. Byť ještě na podzim roku 1792 byla revoluční vojska opojena pocitem vítězství, v Národním konventu zaznívala z úst girondinského poslance La Révellière-Lépeauxe sebevědomá prohlášení o pomoci dalším národům, které budou chtít budovat nový svět svobody, a byla vyhlášena tzv. propagační válka, v zahraničí byla formována protirevoluční koalice znepokojená popravou krále a územními zisky Francie.²⁰⁵ Musí být rovněž zdůrazněno, že prostřednictvím této pomoci jiným národům ke svobodě tak vlastně byla vytvořena úplně nová záminka k válce, kterou bylo podle potřeby možno využít.²⁰⁶ Zhoršené

---

²⁰¹ D. TINKOVÁ, *Revoluční Francie...*, s. 104.

²⁰² D. TINKOVÁ, *Jakobíni v sutaně...*, s. 142–143.

²⁰³ French Revolution Digital Archive, fond Archives Parlementaires, Archives Parlementaires De 1787 A 1860 Première Série (1787 à 1799) Archives Parlementaires République Française Convention Nationale, dostupné online (<https://sul-philologic.stanford.edu/philologic/archparl/navigate/54/2/5/>), [citováno k 20.6.2020].

²⁰⁴ French Revolution Digital Archive, fond Archives Parlementaires, Archives Parlementaires De 1787 A 1860 Première Série (1787 à 1799) Archives Parlementaires République Française Convention Nationale, dostupné online (<https://sul-philologic.stanford.edu/philologic/archparl/navigate/54/2/5/>), [citováno k 20.6.2020].

²⁰⁵ D. TINKOVÁ, *Revoluční Francie...*, s. 105.

²⁰⁶ Benjamin CONSTANT, *O dobytvačnosti a uzurpaci a jejich vztazích s evropskou civilizací*, Brno 2012, s. 27.

vztahy s Anglií měly za následek 26. prosince 1792 vydání anglického zákona proti cizincům, který rušil vzájemnou smlouvu z roku 1786, dále bylo uvaleno embargo na francouzské obilí.²⁰⁷ 1. února 1793 Národní konvent vyhlásil válku zneprátelené Anglii a 7. března 1793 Španělsku. Nedlouho poté se Francie dostala do sporů i s italskými státy a říšskoněmeckými knížaty. Protirevoluční koalice tím byla dotvořena a Francie se dostala do defenzivní pozice, po zradě generála Dumourieze a jeho přechodu k Rakousku, se koaliční armády dokonce přelily přes hranice Francie.²⁰⁸ Vzhledem k propojení Dumourieze s Girondou, padl stín podezření na celou tuto skupinu, která byla obviňována ze spolupráce na této zradě.²⁰⁹ Zrady Dumourieze využil ve svém proslovu 3. dubna 1793 i Maximilien Robespierre, který prohlásil: „*A pokud mi není dáno zachránit svou zemi, pokud mi není dáno přijmout opatření nezbytná k porážce nepřátel svobody, tím více nechci býti komplicem těch, kteří ji chtějí ztratit.*“²¹⁰ Vedle vojenských neúspěchů postihla Francii i krize hospodářská, finanční výbor dále pokračoval v inflační politice, a i přes naléhání Saint-Justa a Marata nebylo ukončeno vydávání asignátů. K tomu se přidala i krize sociální, která zachvátila venkov a města jako Lyon či Orléanse.²¹¹ Znovunastolení pořádku v Lyonu dostal na starost Georges Couthon, který v říjnu roku 1793 v Národním konventu dokonce přednesl návrh na přejmenování tohoto města, symbolika byla pro revoluční vůdce stěžejní.²¹² 22. ledna 1793 uznal Roland neúspěch svého hospodářského plánu a podal demisi, Národní konvent na jeho místo dosadil Garata, situace se ovšem zdála být neudržitelná.²¹³ Vrchol sociální krize byl dosažen na západě Francie v katolickém departementu Vendée. V tomto departementu docházelo k sociálním bouřím již vlivem vynucování přísahy duchovenstva na Občanskou ústavu, v roce 1793 se však záminkou stalo povolání 300 000 mužů do vojenské služby. Povstání zde vypuklo 10. března 1793 a vojenská síla zde čítala několik desítek tisíc ozbrojenců. Do čela tohoto rojalistického povstání se nakonec postavili šlechtici La Rochejaquelin a

---

²⁰⁷ M. HROCH a V. KUBIŠOVÁ, *Velká francouzská...*, s. 218.

²⁰⁸ D. TINKOVÁ, *Revoluční Francie...*, s. 105–106.

²⁰⁹ K. MEJDŘICKÁ, *Listy...*, s. 33.

²¹⁰ French Revolution Digital Archive, Fond Archives Parlementaires, Archives Parlementaires De 1787 A 1860 Première Série (1787 à 1799) Archives Parlementaires République Française Convention Nationale, dostupné online (<https://sul-philologic.stanford.edu/philologic/archparl/navigate/61/3/6/>), [citováno k 20.6.2020].

²¹¹ A. SOBOUL, *Francouzská buržoasní...*, s. 153–154.

²¹² Simon SCHAMA, *Občané: kronika Francouzské revoluce*, Praha 2004, s. 795.

²¹³ A. MATHIEZ, *Francouzská...*, s. 241–242.

Charrette. 19. března 1793 vydal Národní konvent dekret, odsuzující ke smrti každého, kdo by byl přistižen s bílou královskou kokardou či ozbrojen. Tento konflikt se nakonec ukáže být jako nesmírně zdlouhavý, a definitivně jej ukončí až Napoleon Bonaparte.²¹⁴ Ten později velmi umně dokázal využít nálad společnosti, neboť jeho vojenské výboje přeci jen v jistém smyslu připomínaly a navazovaly na revoluční výboje francouzského státu.²¹⁵

Všeobecná krize a zmatek francouzského státu byla přiživována rovněž propagandou politické skupiny, která byla nazývána jako „zběsilí.“ Tito levicoví extremisté, mezi jejichž představitelé patřil např. Varlet, Leclerc či Jacques Roux, požadovali radikální opatření jako trest smrti pro spekulanty a lichváře či vypsání daně z bohatství. Tato levicová agitace znepokojovala i Maximiliena Robespiera, vedoucí postavu Hory a jakobínů, Hora tak ve všeobecném chaosu a panice v Národním konventu prosadila několik důležitých ekonomických opatření. 11. dubna 1793 byl stanoven daný kurs assignátů, 4. května byly prosazeny maximální ceny obilí a mouky a 20. května 1793 byla odsouhlasena povinná půjčka bohatých občanů. Kromě ekonomických opatření Hora prosadila i ustavení dalších institucí, které jim umožnily upevnění moci. Již v březnu 1793 v Národním Konventu malíř David navrhoval vytvoření tribunálu, který by byl odstrašující institucí nepřítelům revoluce, 10. března byl pak skutečně Revoluční tribunál zřízen. Revoluční tribunál sídlil v Justičním paláci na Ile-de-Cité.²¹⁶ V průběhu jakobínské vlády bylo vytvořeno ještě několik dalších revolučních tribunálů v ostatních městech Francie, nicméně od dubna 1794 fungoval prakticky jen tribunál pařížský. 21. března 1793 byly zřízeny Dozorčí výbory, 27. a 28. března došlo k dalším represáliím vůči aristokratům a emigrantům. 1. dubna 1793 byla zrušena poslanecká imunita. 8. dubna 1793 byl rovněž zřízen úřad komisařů Národního konventu při francouzských armádách. Nejvýznamnější institucí se však stal Výbor veřejného blaha, který si uzurpoval pozici nejvýznamnějšího z 21 výborů Národního konventu. Výbor veřejného blaha vznikl 6. dubna 1793 jako nástupce Výboru všeobecné obrany.²¹⁷ Všechna tato opatření se děla na pozadí příprav nové

---

²¹⁴ D. TINKOVÁ, *Revoluční Francie...*, s. 106.

²¹⁵ Jean TULARD, *Napoleon II: legendy a skutečnost*, Praha 1994, s. 82.

²¹⁶ Revoluční tribunál se skládal z veřejného žalobce, pěti soudců a dvanácti členů poroty, přičemž rozsudek byl vykonán okamžitě po vynesení soudu.

²¹⁷ 9 členů Výboru veřejného blaha se zpočátku obměňovalo každý měsíc z důvodu předcházení koncentrace moci,

republikánské ústavy a zoufalé snahy girondinských poslanců o zvrácení nastoleného trendu jakobínského upevňování moci. Veškeré snahy Girondy byly umlčeny povstáním pařížských lidových vrstev 2. června 1793, kdy byla na nátlak pařížské komuny Gironda rozdrčena a pozatýkána. Vláda jakobínské diktatury v čele s Maximilienem Robespierrem ovládla revoluci a samotnou Francii.²¹⁸

4.4 Nová politika

V období Národního konventu již můžeme hovořit o vykrystalizování dominantních politických skupin, které byly charakterizovány zejména rozdílným přístupem k ekonomickým otázkám, což potvrzuje tezi o rozdělení politických skupin na skupiny levicové a pravicové. Za nejdůležitější okamžik mající vliv na tuto situaci lze považovat vyhlášení republiky, které vytvořilo novou podobu politického života. V tomto novém světě se republikánské hodnoty staly téměř modlou, která nahradila náboženské kultury. V jistém smyslu dokonce můžeme hovořit o jakési nové morální autoritě, kterou se republika stala, což bylo způsobeno zejména absencí bývalého morálního kontrolního mechanismu ve formě krále, který byl popraven. Z hlediska politické situace zůstává zachováno více center politické moci, byť v mnohem více symbolické podobě, neboť drtivé množství politického vlivu na sebe přebírají politické skupiny, zde v podobě Girondy a Hory, které figurují jako zástupci a představitelé dominantních názorových proudů. V obecném chápání, a v tomto je zřetelný přesah do budoucího dění světa, přestávají být určující silou jedinci, a do popředí se dostávají samotné politické skupiny, byť přirozeně se svou hierarchickou strukturou, které si uzurpují pozici dominantní tažné síly světa a pokroku.

---

²¹⁸ D. TINKOVÁ, *Revoluční Francie...*, s. 107–115.

Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo představit základní kontext vzájemných vztahů jednotlivých parlamentních institucí revoluční Francie a na konkrétních příkladech vykreslit dobové události. Bakalářská práce je rozdělena do 4 částí pokrývajících období let 1789–1793. Z hlediska nových parlamentních institucí došlo k ustanovení nové politické kultury, která do této doby neměla ve francouzském státě obdoby, bakalářská práce je věnována i této části problematiky. V práci je stručně charakterizováno běžné fungování, způsob práce a personální obsazení všech tří parlamentních institucí, tedy Ústavodárného národního shromáždění, Zákonodárného národního shromáždění a Národního konventu. V bakalářské práci je rovněž obsažen popis nejdůležitějších dekretů a zákonů vydaných těmito parlamentními institucemi. Ono dění v parlamentních institucích revoluční Francie je vskutku charakterizováno až teatrálním průběhem, zahaleným do pláště vznešených slov, která mají sílu v sobě zhmotnit naději a tolik očekávané změny, které přinesou jiný svět. Projevy, které zazněly na jednáních parlamentních institucí, tedy byly příčinou dramatické proměny francouzského státu. Vhodně užitá slova totiž nejen dokáží zkoncentrovat základní princip problému do jednoduché podoby, která je srozumitelná většině společnosti, ale mají i význam osvětový a výchovný. A byla to právě jasná slova, která udržela revoluci v její síle a poháněla revoluci kupředu.

Rozborem situace docházíme k závěru, že na formování samotného politického myšlení francouzského národa mělo vliv několik zásadních událostí, které změnily směřování probíhajícího politického zápasu. Prvním milníkem se stala ústava z roku 1791, jejíž výdobytky připravily živnou půdu pro nově se rodící politické skupiny, které poskytly bezpečné útočiště pro novou třídu profesionálních politiků, kteří nepocházeli z žádného z privilegovaných stavů. V rámci výzkumu jakéhosi překlenovacího období Zákonodárného národního shromáždění můžeme konstatovat, že se politická moc, a to právě na základě omezení absolutní moci krále, stala záležitostí celospolečenskou, přičemž její kořeny vyrůstaly z několika center, které mimo jiné zahrnovaly právě i nové politické kluby. Autor považuje za nejvýznamnější předěl v samotném charakteru politické moci a politického vlivu vyhlášení republiky 22. září 1792. Výjimečnost tohoto kroku byla vyjádřena ve své době zavedením revolučního kalendáře, v kontextu situace lze konstatovat, že

odstraněním krále došlo i k odstranění jakéhosi morálního kontrolního mechanismu, čímž došlo k přechodu k novému systému vládnutí skrze vliv politických skupin, byť je toto tvrzení nutno brát s rezervou a s jistou dávkou symboličnosti. Právě období Národního konventu obrací naši pozornost k činnosti politických skupin Girondy a Hory, která potvrzuje pravdivost teze o soupeření pravicových a levicových politických organizací, která zapustila kořeny právě v období Velké francouzské revoluce.

I přes mírný pokles zájmu o tematiku Velké francouzské revoluce, daný zejména pádem východního bloku a s tím spojeného upozadění analogie jakobínského a socialistického hnutí, samotné téma revoluce se čím dál častěji dostává do popředí pozornosti historické veřejnosti. Tato bakalářská práce považuje za svůj cíl přispět k tématu Velké francouzské revoluce textem, který primárně hodnotí vývoj prvních politických skupin a zárodků politických stran v rámci okřídleného rozdělení na levice a pravici za jeden z nejdůležitějších aspektů samotného revolučního tažení. Rozšiřující výzkum by měl vést k prohloubení znalostí o mechanice vytváření politických uskupení a rovněž k hlubšímu porozumění politické kultuře revolučního období.

Seznam pramenů a literatury

Archivní pramen

French Revolution Digital Archive, fond Archives Parlementaires, dostupné online (<https://sul-philologic.stanford.edu/philologic/archparl/>), [citováno k 22.6.2020].

Literatura

BURKE, Edmund, *Úvahy o revoluci ve Francii*, Brno 1997.

CARLYLE, Thomas, *Dějiny francouzské revoluce. Díl III. Guillotina*, Praha 1902.

CONSTANT, Benjamin, *O dobytvačnosti a uzurpacii a jejich vztazích s evropskou civilizací*, Brno 2012.

FURET, Francois, *Francouzská revoluce*, Praha 2004.

FURET, Francois, *Promýšlet francouzskou revoluci*, Brno 1994.

GUIZOT, François, *Dějiny vzdělanosti v Evropě od pádu říše Římské až do francouzské revoluce*, Praha 1851.

HIBBERT, Christopher, *Francouzská revoluce*, Ostrava 1999.

HROCH, Miroslav a KUBIŠOVÁ, Vlasta, *Velká francouzská revoluce a Evropa 1789/1800*, Praha 1990.

HROCH, Miroslav, *Buržoazní revoluce v Evropě*, Praha 1981.

HUNTOVÁ, Lynn, *Francouzská revoluce: politika, kultura, třída*, Brno 2007.

LAMARTIN, Alphonse de, *Historie Girondinů*, Praha 1852.

MASARYK, Tomáš Garrigue, *Kult rozumu a nejvyšší bytosti (1793–1794)*, Praha 1934.

MATHIEZ, Albert, *Francouzská revoluce*, Praha 1952.

MEJDŘICKÁ, Květa, *Listy ze stromu svobody*, Praha 1988.

MIGNET, François Auguste, *Dějiny revoluce francouzské od roku 1789–1814*, Praha 1907.

- MICHELET, Jules, *Francouzská revoluce*, Praha 1989.
- MICHELET, Jules, *Rekové a rebelové sladké Francie: výběr z dějin Francie*, Praha 1974.
- NEUMANN, Stanislav Kostka, *Francouzská revoluce: populární dějiny bojů francouzské společnosti na sklonku 18. století. Díl první. Zápas s královstvím*, Praha 1929.
- NOWAK, Jerzy Robert, *Církev a Velká francouzská revoluce*, Olomouc 2003.
- OZOUF, Mona, *Revoluční svátky 1789–1799*, Brno 2006.
- SCHAMA, Simon, *Občané: kronika Francouzské revoluce*, Praha 2004.
- SOBOUL, Albert, *Francouzská buržoasní revoluce 1789–1799*, Brno 1951.
- SOBOUL, Albert, *Pařížští sansculoti: z dějin Velké francouzské revoluce*, Praha 1962.
- SOBOUL, Albert, *Velká francouzská revoluce*, Praha 1964.
- STAROBINSKI, Jean, *Symboly rozumu: proměny umění a revoluce*, Brno 2003.
- TAINÉ, Hippolyte Adolphe, *Francie před revolucí*, Praha 1906.
- TINKOVÁ, Daniela, *Jakobíni v sutaně: neklidní kněží, strach z revoluce a konec osvícenství na Moravě*, Praha 2011.
- TINKOVÁ, Daniela, *Revoluční Francie (1787–1799)*, Praha: 2008.
- TINKOVÁ, Daniela, *Zrození občana: antologie dokumentů z Francouzské revoluce*, Praha 2015.
- TOCQUEVILLE, Alexis de, *Demokracie v Americe*, Praha 2000.
- TOCQUEVILLE, Alexis de, *Starý režim a revoluce*, Praha 2003.
- TULARD, Jean, *Napoleon II: legendy a skutečnost*, Praha 1994.